

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

REV.—NO. 777.

CHICAGO, ILL., 3. avgusta (August 3rd), 1922.

LETO—VOL.—XVII.

Upravištvu (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Delo in socializem.

"Nemogoče je, kar hočejo socialisti. Kajti v socialistični družbi ne bo nihče hotel delati. Človeka ne veseli do dela, temveč samo dobiček. Tega ne more socialistični družbi in zato tudi dela ne bo."

To je navidezno zelo dober ugovor, ki ga je pogosto slišati od nasprotnikov socializma, a vendar je balno površen in puhel.

Zdravemu človeku je prirojena potreba po delu, kakor ptici letanje in ribi plavanje. — Zdravi človek se morajo gibati, zdravi možgani morajo misliti in tako efekta se morata združiti v premišljeno in plodno delo. So pač tudi taki ljudje, ki niso sposobni za delo, a njim ne da te primanjkuje udobnosti nobenega dela, a jim ne da te primanjkuje nobenega dela. Hromec ne bo mogel nositi bremen, slepec ne slikati, idiot ne bo razumel socializma, pa če bi se mu ponujali milijoni. A tudi zdrav človek se ne bo pripravil do tega, da delal po 24 ur na dan na postelji in spal z odprtimi okni. Umetnik bo slikal ali klesal, če le pride do tega in barv ali do ila in mramorja, pa če ne bi niti upal, da proda svojo sliko ali svoj kip bogatemu mecen. In pravi pesnik bo pisal svoje verze v duhu, ne na papirja in črnila.

Takih principov imamo pač danes predolgo vrsto, a jih nihče ni mogel zanikati. Pomen dela ni tak, kakor ga je razvil kapitalizem, ki ga je ponižal kakor še marsikaj drugega. Denar, ki mu kapitalizem neprenehoma daje slavo, degradira vse, kar je po naravi lepo in vredno, potem pa tudi, da je vse samoodsebe hlapčevsko in ozirotno.

Delo je posledica dvojnega vzroka: Človeške gibanosti in človeških potreb. Kamen leži leta in leta na tleh, ne da bi se — vsaj za naše spoznanje — količkaj gibal. Če ga kdo sune z nogo, se zatrkla, a ko poneha človeška moč, ki ga je spravila v gibanje, obleži zopet na tleh in ne gane, dokler ga ne sune zopet kaj. Rastlina pa ne more ostati nespremenjena, kakor jo je človek zasadi, temveč se mora hraniti iz zemlje in iz zraka, mora rasti, razvijati listje, cvet in roditi sad.

Tudi človek je organizem za gibanje in vsak organ ima svojo posebno nalogo, ki jo mora izvrševati pod grožnjo oslavljenosti in smrti. Poraba organov je prijetnost, izkazuje neprijetnost. Indijski fakir, ki se postavi na eno nogo, ali pa dvigne eno roko in stoji tako neprimerno leta in leta, misli, da si s tem trpinčenjem pridobi nekaj višjega. Naravno delo smatra — po pravici — za prijetnejše; žrtvuje pa naravno porabo organov, da služi s tem višjim ciljem, torej vedoč, da je zalotil neugodnost. Neraba vsakega organa se maže. Če pase roka sistematično lenobo, postane neuporabna za svoje naravne namene; prav tako noga, glava, možgani.

Delo, to se pravi raba človeških organov, je torej naravna organska potreba.

Delo je pa tudi plod druge potrebe, ki je enako naravna: Samo z delom si pridobi človek sredstva za svoje življenje — v najširšem zmislu besede.

Ko so prvi ljudje začeli delati, jim še na misel ni prišlo, da bi s tem pridobili denarja. Živeti so hoteli. Zato so morali porabiti svoje moči, morali so delati. Danes delajo ljudje za denar, ker je denar edini ključ do vseh užtkov, od najnižjih do najvišjih. A tudi danes ogromna množina človeštva ne dela za pridobitev bogastva, temveč za ohranitev svojega življenja in življenja svojih družin.

Delo za pridobitev bogastva ni prvotno, temveč je šele posledica razmer. Če delajo danes ljudje, da bi obogateli, se godi tako, ker vidijo, da daje bogastvo kos vsemogočnosti, dočim je v pomanjkanju bogastva trajna nevarnost bede in pogina.

Toda to je posledica sedanjega gospodarskega reda, ne pa človeške narave. Najboljši dokaz je pač ta, da nastanejo največja bogastva brez dela, vsaj brez dela onih, ki obogate, dočim je velika izjema, če pride kdo z lastnim delom do velikega premoženja. In tudi tedaj navadno ni njegovo delo samo ustvarilo njegovega bogastva, temveč so ga nakupile druge lastnosti, spekulativnost, predrznost itd.

Kakor zapeljuje kapitalistični gospodarski red ljudi, da iščejo s hudodelstvom, s tatvino, goljufijo, razbojništvom, oderuštvo, nepošteno spekulacijo, z izrabljanjem politične moči itd. dosego kapitala, tako bi nekateri radi prišli z delom do premoženja. Odtod tista brezprimerna konkurenca, tisto skrajno napenjanje moči, ki slabi živce celih rodov in degenerira človeštvo.

V sedanji družbi presega organsko in življensko potrebo ljudstva, ker služi samo kopičenju kapitala, brez ozira, ali je taka množina kapitala, ali so nagrmanjeni produkti za življenje človeštva potrebni, ali ne; tudi brez ozira, če uničuje tako delo tisoč duhov in teles.

Kapitalizem je v tem oziru resnično nevaren.

Kar se pa tiče socialistične družbe, je samo dvojno mogoče: Ali bo tedaj narava kar sama dajala ljudem vsega, kar potrebujejo — tedaj sploh ni nevarnosti, če se ne bi delalo. Ali pa bo delo še znanprej potreba človeštva, tedaj bodo ljudje delali tudi ne misleči na bogastvo, na medalje in ordne, ker bodo ljubili svoje življenje, kakor ga ljubimo mi in še bolj — kajti življenje jim bo več dajalo kakor sedaj. Saj so delali tudi nomadje in trogloditi, čeravno še vedeli niso, kaj da je "kapital" in "bogastvo".

Toda bogastvo ostane tudi v socialistični družbi privlačna moč za delo ker bogastvo ne izgine, temveč se poveča. Le da ne bo tičalo bogastvo v posameznih rokah in ne bo služilo posameznim srečnikom, ampak bo splošno in bo koristilo vsem. Zavest, da je od dela

vseh odvisno čim prijetnejše življenje vsakega, je pač motor, kateremu se lahko prisodi toliko moči, da bo priganjal vse na delo.

Če je pa res kontrola neizogibna za preprečenje lenobe, tedaj tudi te kontrole ne bo manjkalo. Pred vsem bo splošna. Če ne bi bilo nikjer nadzornika in priganjača, je vendar gotovo, da sodelavci ne bodo trpeli hudobne lenobe (lenoba je namreč lahko tudi bolezen) in bodo skrbeli za to, da ne bodo vsled lenuharenja enega ali več tovarišev sami prikrajšani. Kontrola bo tudi pri oddajanju produktov in če bi se že izkazala potreba direktnega nadzorovanja, se vpraša, zakaj ne bi mogla družba nastavitvi organov, ki bi imeli to nalogo. Etično opravičeno bi bilo nadzorovanje tedaj pač bolj, kakor sedaj; kajti zahtevalo se ne bo, da naj dela posameznik kakor suženj za drugega, ampak delal bo zase. Danes se škodljiv lenuh ne more izključiti od uživanja; kajti v njegovih rokah je moč, da lahko odpodl od sklade one, ki so jo napolnili. V socialistični družbi se pa lahko izpolni nauk krščanstva, ki ne velja za sedanje kristjane: Kdor ne dela, naj tudi ne jé.

Slike iz Jugoslavije.

Carsko poslaništvo v Belgradu.

Pokojni ruski carizem ima v nekaterih evropskih prestolnicah svoja poslaništva, katerih naloga je menda moliti za zmanjšanje trpljenja carskih krvnikov v peklu. Tudi v Belgradu je tak poslanik. Na eni junijskih sej v skupščini je vprašal E. Kristan vlado o tej zadevi. Zunanji minister Ninčič je 23. junija odgovoril na vprašanje sledeče:

"V Belgradu res obstoja rusko poslaništvo, ki predstavlja uradno Rusijo. Tako pa ni le pri nas, ampak skoraj po vsej Evropi. Začetkoma so predstavljala ta poslaništva Kolčakovo vladno, potem so se pa po tradiciji, ki je obstajala v Evropi, dalje ohranila. Ni razloga, da bi mi napravili izjemo v tem oziru in da odpravimo to poslaništvo, dokler ga še nobena druga evropska država ni odpravila. Mišljenje posameznih držav glede na razmerje do Rusije se izpreminja. Tako se izpreminja tudi položaj v Rusiji. Zato ne bi sedaj še mogel reči, kakšno bo postopanje naše vlade v tem vprašanju v najbližji bodočnosti. Od izprememb, ki se vrše v Rusiji in v Evropi, bo odvisno naše držanje ne le v tem vprašanju, temveč tudi naše držanje napram uradni Rusiji."

E. Kristan se stem odgovorom ni zadovoljil in je v svojem odgovoru med drugim dejal: "G. minister priznava, da obstaja v Belgradu nekakšno rusko poslaništvo. S svojim vprašanjem sem želel izvedeti če obstaja tako poslaništvo, katero državo in katero vladno zastopa. Vprašal sem, ali je res, da vzdržuje to poslaništvo naša država. Vprašal sem tudi, če je to resnica, kaj misli vlada storiti, da se napravi kraj tej anomaliji. G. minister pravi, da obstajajo neke tradicije in da je enaka anomalija tudi v drugih državah Evrope. Če so po drugih državah nezmislivosti, ni razloga, da bi jih v tej državi morali kopirati, dokler še davno nismo kopirali, kar je v drugih državah dobroga. . . . Poslanstvo, o katerem pravi g. minister, da še obstoja, je zastopalo rusko carevino. . . Ruskega carstva že davno ni več. Imamo pač Rusijo, ki pa nima nič skupnega z nekdanjo rusko carevino. . . Ne gre le za to, da je smešno, če obstoja poslaništvo države, katere ni na svetu, ki zastopa vladno, katera je že davno mrtva. Dokler vzdržujemo to poslaništvo, do-

kler ga trpimo, je že v tem nevarnost, da se nam prisujejo vsakovrstne za mir naše dežele in za mir Evrope nevarne tendence, dovolj resna. Tembolj v sum lahko utrdi, če se ve, da vzdržujemo mi to poslaništvo, ki zastopa davno mrtvo oblast, oblast, katero nasprotna vso Rusija. . . . Če denete v zvezo s tem Wranglovo vojsko v naši deželi. . . . ni čudno da v vseh svobodomiselnih krogih poraja strah, da je Jugoslavija pripravljena pomagati nekim temnim tendencam, ki gredo za tem, da se nastopi z orožjem proti Rusiji. Mi pa nimamo nikakršnega povoda, da bi spuščali v take pustolovščine, nimamo nikakršnega razloga dovoliti, da bi smelo tako mišljenje vladati na svetu. . . . Mislim, da ima skupščina pravico zahtevati od vlade, da likvidira razmerje, ki je nemogoče. Da se to lahko zgodi, je pokazala Amerika, ki je ne nakdanjemu carskemu, ampak Kerenskijevemu poslaniku povedala, da ga more smatrati le za privatno osebo v svoji deželi. Mi pa izkazujemo ne Kerenskijevemu, ampak carskemu poslaniku čast, kakor da mi zastopa kakšno vladno in vrhutega dajemo njemu in njegovemu osebju denar, da mora reprezentirati, kar ne obstoja. . . ."

H koncu govora je izjavil, da vložil interpelacijo "nadajajoč se, da bodo vsi pravično misleči elementi v Jugoslaviji pomagali, da se zadeva enkrat ureši." Zbornični zapisnik pravi, da je njegovemu govoru sledilo "ploskanje na levici."

Tudi ameriška vlada ni kar na lepem odslonila "ruskega poslanika". Bilo je treba precej propagande in precej pritiska v kongresu v pravem momentu, predno sta se Harding in Hughes spomnila, da je resnemumnost priznavati poslanika vlade, katera ne obstoja. Če bi jugoslovansko delavstvo znalo solidarnije delati, pa se manj cepiti, bi lahko preprečilo vsaj take farse, kot je priznavanje in vzdrževanje carskega poslanika v Belgradu.

Zanemarjanje kulturnih in dobrodelnih institucij v Sloveniji.

Slovenija je po ujedinjenju dobila v Ljubljani vseučilišče, ki se mora ves čas boriti z velikimi ovirami. V Belgradu bi najrajše videli, da se ljubljanska univerza zapre, dijaki pa naj bi šli na zagrebško ali belgrajsko, ali pa kamor bi hoteli. Belgrad ima to, v katero plačuje tudi Slovenija, pravijo, da pravi, če, kakor ji da vlada nazaj v obliki vzdrževanja tujih institucij.

Ljubljanska deželna bolnišnica in drugi podobni zavodi so brez vsakih gmotnih sredstev, glasom poročil, ki jih prinašajo starokrajski listi. Ravnateljstvo javlja, da če se vlada v Belgradu ne zgane, bo Slovenija kmalo brez bolnišnice. Enako je z vseučiliščem. Si prej piše:

"Javen škandal je, če država ne more najti petstotisoč kron za vzgojo, dočim so milijoni na razpolago za nepotrebnosti, milijarde za škodljivosti. Dela ki nima kruha, pa vendar kupuje svilene rute, je bolna! Dijak, ki nima denarja za šolske zvezke, pa vendar kupuje pračo, je bolan. Take bolezni je treba zdraviti. Zato prosimo vse somišljenike, naj se potrudijo, da ne ostane brezuspešna sledeča

javna prošnja.

Podpisani se obračajo tem potom na vsa slovensko javnost, na denarne zavode in občine vse Slovenije s prošnjo, da priskočijo na pomoč medicinski fakulteti v Ljubljani in ji omogočijo dograditi anatomsko-fiziološki institut.

Že pred dvema leti je pričela fakulteta z zgradbo, ki naj bi napravila konec razmeram, s katerimi se ima boriti fakulteta že tri leta v ozkih prostorih deželne prosekture, ki je dala v prvi sili zavetje trem medicinskim institutom. V pojasnilo teh obupnih razmer navajamo samo dejstvo, da razpolaga fakulteta samo z enim prostorom za dijake, ki služi obenem kot predavalnica in kot secijska dvorana. V tem razmeroma majhnem prostoru se predava vsako dopoldne od pol ure naprej, popoldne pa secira v istem prostoru 30 - 40 medicincev. Tu se vrše rigorozni izpiti in predavanja iz sodne medicine za juriste in iz somatologije za filozofe. Fakulteta nima prostora za številne preparate, za knjižnico in za druga učila, dragi aparati leže tudi leto dni v zabojih, mikroskopične vaje se vrše na ozkem hodniku, vse poslopje je do skrajnosti prenapolnjeno. . . v neposredni bližini pa stoji nova zgradba v vrednosti več milijonov, ki je že zdavna pod streho, ki se pa vsled pomanjkanja denarnih sredstev ne more izročiti svojemu namenu. Že od konca meseca marca t. l. počiva vs notranje delo v novem poslopju in bo glede na skrajno skršene postavke univerzitetnega proračuna skoraj gotovo počivalo tudi v bodoče, če ne priskoči slovenska javnost fakulteti, ki vrši tudi v teh težkih razmerah v polnem obsegu svojo dolžnost, ta pomoč. Vsi poizkusi fakultete dobiti potrebne državne kredite, so ostali do sedaj brezuspešni.

Blagohotni prispevki naj se blagovolijo poslati ljubljanski kreditni banki v Ljubljani.

Ljubljana, dne 10. junija 1922.

Zvonimir Bernot, Anton Brandtner, Ivan Deržič, Andrej Kalan, dr. Vekoslav Kukovec, dr. Danilo Maron, dr. Ljudevit Perič, dr. Anton Korošec, dr. Ivan Tavčar st., dr. Karel Triller, dr. Karl Verstovšek."

"Avtonomist", ki je tudi priobčil gornjo "prošnjo", piše med drugim v naslednji številki: ". . . Razlovedni smo bili, kakšen odziv bo našla ta prošnja. . . in zato smo čakali na rezultat. Do danes se ni oglasil, kolikor je nam znano, nihče. Ne mislimo pa tukaj na odziv slovenske javnosti na to prošnjo. Mi mislimo na politični odmev.

(Avtonomist omenja, da se prispevki zbirajo in je zbranih "že lepih par kronic".) Imenovani list nadaljuje: "V dobro upravljenih in urejenih in v neurejenih državah plačujejo ljudje davke. Razlika med dobro in slabo upravljeno državo je pa ta, da skrbi dobra uprava za pravičnega razdelitev in uporabo davčnega denarja na vse organe državnega telesa, v neurejeni državi pa eni organi odmirajo, drugi pa se na stroške prvih prekomerno razvijajo, kar tudi ni zdravo.

Slovenija plačuje razmeroma jako visok davek, tako visok, da lahko z mirno vestjo rečemo, da Slovenija sama obilno pokriva vse stroške svoje uprave in še pravi lep in znaten ostanek odpade na državno blagajno.

Sedaj pa nastane vprašanje: Kaj pa dobi Slovenija na svoje dajatve? V modernih državah je navada, da iz davčnega denarja grade ceste in železnice, da se uravnavajo vode, zidajo javna poslopja itd. Pri nas ne vidi mo niti enega niti drugega. In če se že začne graditi kakšno javno poslopje, delo v kratkem zaspi, kakor je zaspalo pri zgradbi prepotrebnih medicinskih učnih zavodov v Ljubljani! Tam je delo zaspalo kljub plačevanju davkov tako zelo, da se morajo predstavniki slovenskih političnih strank obračati na javnost s — prošnjo! Na javnost, ker nad vlado so že očitno obupali. . .

Sramotnejšega škandala za vlado si že ni mogoče misliti. Mi smo prepričani, da so voditelji naših po-

litičnih strank pri vladi storili že nebroj korakov, naj tudi Sloveniji dá, kar ji po njeni davčni moči in po pravici gre, a naleteli so gotovo vedno na tako gluha ušesa ali pa na tako zabite butice, da je bil ves njihov trud zastonj. In vladna trmoglavost in nesposobnost je prisilila naše zastopnike, da se končno obrnejo na javnost s — prošnjo. . .

Ali vlada razume in ve, kakšen silovit protest celokupnega Slovenstva proti njej in njeni indolensi leži v tej prošnji? Ne verjamemo; kajti vsaka vlada, ki drži le količkaj na svojo čast in svoje dostojanstvo, bi bila tako prošnjo že zdavnaj zaplenila iz sramu pred svetom in takoj ukrenila vse potrebno, da taka prošnja postane brezpredmetna. Toda naša vlada? Vlada je vlada. Čast je — pa nehajmo, da nas ne vzame policaj. . .

Avtonomija in Hribarjev strah pred socialisti.

Pokrajinski namestnik za Slovenijo, Ivan Hribar, je za nedeljeno Slovenijo, kakor se je izrazil dopisniku belgrajskega lista "Vreme". Kot znano, je na podlagi centralistične uredbe Jugoslavije Slovenija razdeljena na dve oblasti, ljubljansko in mariborsko. Hribar je v omenjenem intervjuju dejal:

"Kar se tiče Slovenije, Vam lahko povem, da ona uvideva, da je njen spas obstoj krepke in jake velike naše države. Sprejem kralja Aleksandra povsodi v naši pokrajini je samo vzgled naše udanosti napram jugoslovanski zajednici."

"A razdelitev na oblasti? Kako mislite, da bi ta razdelitev na oblasti učinkovala na Slovenijo?"

"Ničesar bolj zgrešenega se ni moralo storiti, kakor se je zgodilo z razdelitvijo Slovenije. Slovenija je vsikdar težila za tem, da se ujedini, da postane ena celota, da prenehajo enkrat vse one razlike med Štajerci in Kranjci. In ko je bilo enkrat to zgodovinsko delo že izvršeno, se je pojavila ta razdelitev, ki bo zopet razkosala celino. V zgodovinskem oziru je to zgrešen korak, v gospodarskem oziru je pa ta razdelitev škodljiva, v političnem pogledu pa je nadvse brezmiseln, ker bodo na ta način gotovi elementi v severni mariborski oblasti dobili premoč. Tam si lahko Nemci in socialisti izvojujejo večino in dosegli bodo ono, kar bi nikdar ne dosegli v enotni Sloveniji. . ."

Hribar ima torej strah pred socialisti, ki je nepotreben bavlav. Socialisti bodo prej ali slej dobili premoč, pa če se Slovenija razdeli ali ne. Vprašanje je le, če je za deželo v gospodarskem in kulturnem oziru boljše, da ostane enotna, ali da se razdeli. Zdi se, da je prebivalstvo v Sloveniji v veliki večini za nedeljivost, četudi iz raznih vzrokov. In ako je volja ljudstva taka, tedaj skupščina nima pravice vsiljevati nekaj, kar je proti ljudski volji in poleg škodljivo deželi in državi.

Atentati.

Jugoslovanski dopisnik tržaškega "Dela" piše med drugim: ". . . Kasacijsko sodišče je potrdilo smrtno obsodbo nad sodrugom Stejićem. Ministrstvo pravde je predložilo kralju smrtno obsodbo v podpis. Zato so sklenili Stejićevi zagovorniki, da gredo osebo h kralju prosit pomiloščenja. Ali sodrug Stejić je odločno odklonil, da bi prosil tirana, kateremu žal ni mogel vzeti življenje, za pomiloščenje. . ."

Kaj pa bi s tem dosegel za jugoslovansko ljudstvo, če bi uspel z atentatom na Aleksandra? Nekaj ljudi bi bilo zato takoj postreljenih, veliko bi jih zaprla in pozneje pobesili, in tiranija bi se povečala. Atentati v veliki večini slučajev niso za delavstvo prav nič priporočljivo orožje v njegovem boju proti vladodrž-

cem. To je imelo delavstvo priliko neštetokrat izkusiti, pa se vendar nekateri "inteligenti" navdušujejo zanje. Ko jih radi take pisave pozaprosimo, se pa tako radi izgovarjajo, da niso nikdar propagirali umorov. Moriti zna vsakdo in atentatorji se dobe na levi in desnici, kar dokazuje Nemčija in sedaj Rusija. Le, da umori nikomur ne koristijo, pač pa še bolj razpaljajo strasti.

Spori v pokrajinski organizaciji S. S. J.

Pokrajinska organizacija socialistične stranke za Slovenijo ima obširne spore. Na dnevnem redu so izključevanja, o katerih smo nekoliko že poročali. Izključenci trdijo, da so še vedno člani stranke in da njihovo izključenje ni bilo pravilno. Kot posledica spora je prišel v Ljubljani izhajati tednik "Zarja", katerega urejuje bivši ljubljanski župan dr. Perič. List se prištevja k socialističnim publikacijam. Ker nam izdajateljstvo Zarje iz bogzna kakšnega razloga ne pošilja svojega lista, ne moremo vedeti, kakšen glas ima njihov zvon. Kar je pisal o aferi "Naprej", smo pa poročali v 771. številki Proletarca. Če so spori zgolj osebna zadeva, so za delavsko gibanje v Sloveniji zelo žalosten pojav. Bližajo se volilni boji, in stranka, ki je zakopana v notranje boje, ima slabe izgleda za doseganje uspehov. Ko dobimo o zadevi jasnejšo sliko, bomo o nji poročali. Vsekakor pa se nam zdi, da igra v sporu strankinih vrst v Sloveniji osebna precejšnja vloga. Tudi radi verjamemo, da je bilo v stranki takih elementov, ki bi bolj spadali v liberalno ali klerikalno stranko. Čiščenje teh ni škodljivo. Ljudje, ki so socialisti po prepričanju in so pripravljeni delati za socializem, pa bi morali delati skupaj v enotni stranki in vse taktične in druge difference izgladiti v okvirju svojih organizacij. Jugoslavija potrebuje močno socialistično stranko, stranko, ki bo v stanju kazati ljudstvu pot iz sedanjega političnega in gospodarskega kaosa, v katerem se država nahaja. Jugoslavija ima preveč "radikalnih" strank, pa premalo takih, ki bi znale tudi radikalno delati in radikalno ustvarjati. To je seveda zelo težko delo, zato se v vseh strankah raje več demagogira. Socialistična stranka Jugoslavije bi imela biti izjema. Ima konstruktiven program, svoj delokrog ima razširjen po vsej državi in svojo moč gradi na proletarijat in deloma na kmete. Kot taka ima pogoje, da se uveljavi, če bo njeno vodstvo sposobno oprijemati se prave taktike in razumeti momentalne potrebe ljudstva v enem in drugem kraju države. Kot posnemamo iz sarajevskega "Glasa Slobode" in zagrebške "Slobodne Riječi", se socialistična stranka Jugoslavije pridno pripravlja na bodoče volilne boje. Vsekakor bo imela težko stališče, ker se bo morala boriti proti rekacionarnim strankam na eni strani in proti strankam demagogičnega radikaliziranja na drugi. Število svojih mandatov bo pridobila, v kolikor bo sposobna pritegniti nase delavske mase, ki so vsled dogodkov zadnjih par let še vedno zelo zbegane.

Sovražniki delavstva so vselej skušali zanašati v delavsko gibanje nasilstva, atentatorstvo, sploh ultraradikalizem, ker jim je to vedno dajalo najboljšo priliko za represalije. Celo vrsto atentatov so zasnovali policisti, četudi so jih dejansko izvršili anarhisti in drugi fanatiki. Kjerkoli je kakšna razburjena prenapeta propaganda, je opravičen sum, da so hujša kača od kapitalizma najeti. Kajti nič ni zatiralcem tako nevarno, kakor z jasnim spoznanjem dosežena organizacija delavstva.

SEMINTJA.

20 centov na uro. — "Najboljši stavkokazi". — Podpiranje časopisja. — Strategija v unijskih bojih. — Hardingova zmota. — Atentati za domovino. — Dvojni protesti.

"Wilmington, 26. julija. — Alfred Victor Dupont, 22 let star, član familije Dupont v Delaware, bo prišel jutri, oblečen v overalls in jumper, delati v delavnicah Pennsylvania Railroad kot *open shopper*. Njegov plač bo 20 centov na uro. Mladi Dupont študira na Harvardskem vseučilišču..."

To je vest, ki jo je prineslo ameriško časopisje dne 26. in 27. julija. Večina listov jo je priobčila na prvi strani v okvirju.

Ime Dupont je mnogim ameriškim delavcem znano, posebno tistim, ki delajo v rudnikih, kajti familija Dupont lastuje tovarne smodnika. Stari Dupont je bil ustanovitelj in glava "powder" trusta. Večina smodnika in drugih streliv vseh vrst se izdeluje v Dupontovih smodnišnicah. V zadnji vojni se ga je pošiljalo na evropska bojišča ogromne količine. To je pomenilo milijone dobička za Dupontovo familijo. In pomenilo je na tisoče grobov, v katerih pa ne leže člani Dupontove familije. Eden izmed slednjih, 22-letni Alfred Victor, se je prijavil za stavkokaza, pripravljen delati za 20 centov na uro. To je zato, ker je Alfred Victor potreboval milijone dolarjev, za katere so se drugi potili.

Marsikak delavec, stoprocentni patriot, si je malo pomencal oči, ko je čital to "novico". Kajti tudi Alfred Victor je patriot, kakor je bil stari Dupont, ki je organiziral trust tovarn za eksploziva. Delavec, katerega mesto je obljubil zavzeti milijonarski mladenič za 20 centov na uro, je na stavki. To je nepatriotično. Alfred Victor Dupont je patriot.

Organiziranim strojnikom v železniških delavnicah je dal s tem dobro orožje v njihovem boju proti znižanju plač. Pri agitaciji jim pomagajo milijonarski sinovi s stavkokaštvom.

Ako bi v kaki železniški delavnici zavzeli mesta stavkajočih delavcev sinovi milijonarjev, bi to ne pomenilo obnove obrata. Poročevalci bi jih sliškali, bi stili bi pisali o njih, toda lokomotive in vagoni bi ostali nepopravljeni. Če bi delavci o tem mislili, bi spoznali, da so jim milijonarji, katerim kopičijo bogastva s svojim delom, nepotrebni. Že mnogokrat se je dogodilo, da so sinovi bogatašev igrali vloge stavkokazov, da bi s tem dokazali delavcem vzvišenost stavkokaznega dela, ako se gre za "interese publike". Pred dobrim letom dni so bile strežnice v restavracijah, v katere zahajajo čikaška bogataška gospoda, na stavki. Hčere dolarskih magnatov so prevzele njihovo mesto in strežnost gostom. To so smatrale za "častno" delo. Beseda "skeb" je takim ljudem neznana. Nikdar niso bili lačni, nikdar v skrbih za obleko in stanovanje. Borba za obstanek jim je tuja. Tragedije, ki se dogajajo v delavskih domovih, so jim nerazumljive, niti ne vedo ničesar o njih. In vsak upor v delavskih vrstah je po njihovem mnenju plod "radikalnih agitatorjev." Ignoranca namreč ni doma samo med delavstvom.

Načelnik papirniškega trusta in načelnik smodniškega trusta sta proti koncu vojne organizirala nekaj "medplenski svet", v katerem so bili vključeni razni patriotični listi vseh narodnosti, zastopanih v tej deželi. Ena prvih nalog tega koncila je bila pronajti, kateri so in kateri niso radikalni listi. Ko je bila lista popolna, so dobile velike ameriške firme črno listo radi-

talnega časopisja s sugestijo, naj ga ne podpirajo z oglasi. V tem seznamu je bil med slovenskimi listi označen, v kolikor je temu piscu znano, samo Proletarec. To pojasnjuje, zakaj Proletarec ne dobiva oglasov od tujanskih tvrdk, dasi jih dobivajo listi z manjšo cirkulacijo, toda niso socialistični. Ker so glavni dohodki ameriškega časopisja bazirani na oglasih, je razumljivo, da morajo imeti socialistični listi težak boj za obstanek. V interesu kapitalizma je, da jih ne podpira z oglasi. Delavstvo pa še ni dovolj sposobno razumeti, kateri so in kateri niso delavski listi. Zato so taki socialistični in delavski listi, ki bi se izplačevali s svojimi rednimi dohodki, v tej deželi zelo redki. Od tednih apelov na zavedne delavce za prostovoljne prispevke, s katerimi se krije deficit.

Igra, ki se vrši v čikaški stavbinski industriji, se dobro završuje — za kontraktorje. V veliki meri je že uveljavljena odprta delavnica, četudi je večina delavstva čikaške stavbinske industrije organiziranega. Ko so kontraktorji insistirali na znižanje plač, so se unije, toda ne vse, zedinile, da vzamejo takratnega sodnika Landesa za razsodnika v vseh spornih zadevah. Po več sodnem preiskovanju jim je Landes odredil plačo, ki je zadovoljila par strok stavbinskih delavcev, druge pa je pognala v boj proti odredbi. Od takrat delavci nagubljajo. V unije so zanesli ljute notranje boje in nasprotujoče si frakcije igravajo razni "delavski voditelji", ki so poznani pod imenom "crooked labor leaders". To so ljudje, ki sovražijo industrialni unionizem in ki predvsem sovražijo socialiste in politično akcijo delavskega razreda sploh. Oni hočejo biti unijski voditelji in "političarji".

O razredni zavednosti pri njih ni govora. Zagovarjanje takih karakterjev ne koristi ne unijam niti delavskemu gibanju v splošnem. Pokazati jih take kot niso najboljši. Sedaj ima stavbinsko delavstvo priliko spoznavati, kam ga zavedejo taki voditelji. K sreči imajo vsaj dovolj dela in delavcev gotovih strok pri-izplačuje. Tako so nekateri deležni večjih plač, kakor pa jih je odredil Landes, posebno zidarji, ker jih pri-izplačuje. V unijah stavbinskih strok pa se vrše boji in odbori se menjajo kakor italijanski kabineti. Niso vsi odborni nepošteni, niti ni vse resnično, kar piše o njih kapitalistično časopisje. Toda taktika, kakršno vodijo skoro vsi, je nepoštena, ker je škodljiva interesom čikaškega stavbinskega delavstva.

Pomankanje premoga pritiska merodajne faktorje na zavzetje kakih korakov, ki bi dovedli do sprave med premogarji in operatorji. Hardingova obljuba protekcijske stavkokaze ni pognala premogarjev v rove. Operatorji so trdili, da je večina premogarjev pripravljena vrniti se na delo, ako bi bili sigurni protekcije pred stavkarji. Bili so v zmoti. Premogarji so šli na stavko ne vsled strahu, ampak da ohranijo vsaj nekaj tega v svojih delovnih in življenjskih razmerah, kar so si pridobili v zadnjih letih. Med stavkokazi so le hlapi in največji nezavedneži, ter nekaj takih, katere so go-ovne razmere pognale na delo. V nekaterih krajih stavkokazi ljudje, ki se prištejajo k naprednim delavcem; s svojim delom in svojim nastopanjem v stavki so pomagali trpljenje stavkarjev za več tednov poplačati. Manj frakcijskih in osebnih bojev, več solidarnosti, več kooperacije, vse to bi dovedlo k hitrejši zmaganosti. Ne sme se pozabiti, da podjetniki vedno računajo na neslogo, razdore in notranje boje v delavskih vrstah in na skebe. Podjetniki ne bi mogli omesti nobene stavke industrialnega delavstva z lastnimi močmi. Njihovi najboljši zavezniki v bojih proti delavstvu so vedno med delavci. Eni jim pomagajo voloma, drugi nevedoma, ampak pomoč obojih je vedno pomoč izkoriščevalcem. Ko se bo delavstvo našlo biti solidarnost in v svojih bojih taktičnejše, bodo stavke redkejši. Podjetniki se bodo še pred stavko podali in obljubili toliko, kolikor bodo največ mogli.

Reginald Dun in Joseph O'Sullivan, atentatorja na feldmaršala H. H. Wilsona, sta bila pred sodiščem oprejana krivim in obsojena na smrt. Porotniki so se poredovali samo tri minute. Ko je bila obsodba izrečena, je na vprašanje, ako imata obsojenca kaj pri-

pomniti, Dun sugestiral, naj se stvar prepusti v razsodbo višjemu sodišču, sestoječe iz zastopnikov evropskih držav. O'Sullivan pa je dejal: "Vse, kar sem storil, moj lord, sem storil za Irsko, in za Irsko sem ponosen umreti." In ko je sodnik pripomnil: "O Bog, bodi usmiljen z njegovo dušo," je Dun zamrmral, "on bo, moj lord." Medtem se civilna vojna na Irskem nadaljuje, patriotični Irci se koljejo s patriotičnimi Irci in katoliški Irci se koljejo s protestantovskimi Irci. Odbor moskovske Internacionale protestira proti smrtni obsodbi Duna in O'Sullivana, Maksim Gorki, Anatole France in Eugene Victor Debs protestirajo proti preganjanju in obsodbam socialnih revolucionarjev v Moskvi. Čuden svet za tiste, ki ga ne razumejo, pa ga skušajo razumeti. Tisti, ki ga razumejo, se ne čudijo. Človeštvo je šele na pragu civilizacije.

Hermann Fisher in Edwin Kern sta bila obtožena umora nemškega zunanjega ministra Walterja Rathenauja, ki je bil žrtev atentata dne 24. junija to leto. Po umoru sta pobegnili, toda policija jih je zasledovala; ko je našla njuno skrivališče, sta napravila samomor. S tem sta prihranila sodišču in morda tudi rabelju delo. Rathenau, eden najboljših nemških državnikov in ekonomov, je bil žrtev monarhistične manije. Fischer in Kern sta napravila svoj čin za "fatherland", maščevati sta hotela nemško monarhijo, ki je ni več. Atentatorje feldmaršala Wilsona in ministra Rathenauja je vodil enak motiv: maščevati zatirano domovino. Wilson je bil umorjen kot zatiralec Irske. Rathenau je bil umorjen kot izdajalec Nemčije. Prva dva sta bila republikanca; druga dva sta bila monarhista. Tudi boji za domovino so čudni — dasi niso. Kakor vsako stvar, se tudi domovino razlaga na več načinov. Zato imamo toliko različnih borec za irsko domovino, za nemško in vse druge "domovine". Tudi caristi trdijo, da se bore za domovino.

Milijoni so padli v zadnji svetovni vojni v "obrambi" domovin. In sedaj, po končani vojni, ki še ni popolnoma končana, se pripravljajo "domovine", druga proti drugi, za nove "obrambene" vojne. Dokler bomo imeli take domovine, bodo vojne. Kajti, na svetu je prostora samo za eno domovino. Polagoma bodo izginjale meje, polagoma bo postajala iz številnih domovin ena sama. Ustvaril jo bo socializem, kadar zavlada. Današnje človeštvo še ni zrelo za tako domovino, zato služi v milijonskih armadah, ki so voljne iti na bojišča, trpeti in umirati za domovine, katere so v resnici posest samo malega odstotka ljudi. Ideja mednarodnega bratstva, smisel za eno samo domovino brez vladarjev, kronanih in nekronanih, se počasi utrjuje. S spreminjanjem sedanjega družabnega reda v pravičnejšega se približujemo taki domovini.

Slika ljudske neumnosti.

Dne 27. julija sta se pretepala Leonard in Tendler, dva mlada židovska rokoborca. Za vsakega, ki je intelektualno nad idiotom, ni pomenila ta rokoborba nič več kakor boj dveh podgan v kanalu.

Nad 70,000 "človeških" bitij je plačalo \$450,000, da so videli pretep dveh oseb, ki sta skakali po odru in nabijali druga drugo po topih obrazih.

Noben rokoborec ni dobil bitke. Mogoče je bilo tako aranžirano, da bi prišlo 70,000 bedakov še enkrat gledati burko. Eden izmed boksarjev je dobil \$191,250, drugi \$90,000, promoter rokoborbe pa \$153,750.

Ko je bila bitka končana, je nastal velikanski kравl. Bedaki so se čutili ogoljufane, ker se stvar ni završila tako, kakor se navadno končajo rokoborbe. Če bi eden razmesarjen obležal, bi bilo vseh sedemdeset tisoč bedakov zadovoljnih. Tako piše A. Brisbane. Ampak to jih ne bo izpametovalo. Kakor hitro bo naznanjena druga boksarjska bitka, bodo najeli posebne vlake in se pripeljali iz vseh krajev dežele na lice pretepa. Tisti, ki jih ne morejo posestiti, uživajo s slastjo poročila o najmanjših podrobnostih pretepa, ki jih prinašajo listi na najvidnejših mestih. Taka je masa, na katero računajo ekstremisti, da jim bo izvedla revolucijo.

Iz prazgodovine zemlje.

O postanku naše zemlje in njenem razvoju do sedanjega stanja obstoja več teorij, ki se pa, kolikor jih je osnovanih na znanstvenih temeljih, vse strinjajo v tem, da je neštetokrat izpremenila svojo obliko, oziroma, da je neprenehoma po malem izpreminjala. Včasih so pa v njenem razvoju nastajali tudi nagli, silovit in obsežni preobrati, ki se imenujejo revolucije.

Najbolj razširjena teorija se naslanja na mnenje, da je bila zemlja, ko se je odtrgala, oziroma ko je bila odtrgana in odgnana od solnca, ogromen kup plinov, iz katerih se je potem razvila ognjeno žareča krogla, ki se je polagoma hladila, ker je njena vročina — kakor solnčna — žarela v mrzli svetovni prostor. V tem procesu se je s časoma pokrila s strjeno skorjo prakamenja. Ko se je ta masa na zunanje ohladila na več kakor sto stopinj Celzija, je morala pasti voda, ki je dotlej kot velikanski oblak obdajala zemljo, preko vse zemeljske površine. Velikanski oblaki so obdajali zemljo prej, in takrat so morda dospeli na njeno površino prvi prijazni solnčni žarki skozi atmosfero, ki se je na ta način, z velikanskim deževjem očistila.

Tako je nastalo pramorje ali prvotno morje. Nobenega dvoma ni, da je pokrivalo zemeljsko površino. Vodna masa oceana je namreč tako velika, da še danes, ko je morje na nekaterih krajih 31.000 čevljev globoko, pokriva ta voda nad tri petine zemeljske površine. Takrat pa je morala biti zemeljska skorja ali površina še precej gladka, kajti naravne sile, ki so povzročile stvarjenje gora, namreč ognjeniški pojavi, nadalje nagubanje površine vsled skrčenja ter erozija, to je izpodkopavanje kamna potom vode, — vse te sile so šele pričele s svojim delom.

Misli se, da so nastali v pramorju prvi organizmi, to je rastline, ko se je ozračje toliko izčistilo, da je moglo solnce novim stvorom dajati svojo moč. Ko pa je dobivala prvotno gladka zemeljska površina vedno več gub, se je polagoma omejilo pramorje. Iz vode so se dvignile skale, skupine otokov, ki so izrastli polagoma v kontinente, in voda se je vedno bolj umikala v meje, katere imenujejo danes oceane.

Ti preobrati pa niso mogli ostati brez posledic za življenje rastlin in živali. Število organizmov se je namreč vedno bolj množilo, dočim so se domovanja krčila in manjšala. Široko morje je seveda še vedno nudilo neizmeren prostor, a vse te na novo nastale globine, v katere ni mogla več prodreti solnčna luč, so bile zaprte rastlinam in tudi večini živali. Vendar pa je bila tudi površina kot stanovanja le nekaterim vrstam, ki so se mogle vzdržati med temi globinami, in med rastlinami je bilo le malo takih vrst. Vse vrste organizmov, ki so morale počivati na dnu vode ali se celo oprijemati trdnih postojank, so bile navezane na plitvine in na črte ob obalah. Na vseh teh mestih je življenje še danes tisočkrat bogateje zastopano kot pa na visokem morju. Rastline na obalah pa so se gotovo večkrat zaprle v lagune, ki so postale polagoma sladke, ker je dotekala sladka voda in ker so izgubile te lagune vsako zvezo z morjem.

Tako se je moralo vedno več rastlin in živali privaditi na življenje v sladki vodi, če niso hotele izmreti. V prvem slučaju so dobile najbolj uspešno pripravo za življenje na celini, kajti ribniki in jezera, potoki in reke imajo zelo menjajočo se globino. Kar hoče tukaj trajno živeti in uspevati, si mora znati poiskati v časih, ko primanjkuje voda, najgloblja mesta, ali pa mora biti sposobno, da pretrpi začasno izsušenje.

Tako so vplivale nove razmere v vodah na kopnen na različne organizme. Nekatere vrste rastlin in živali so izmrle in te so tvorile večino. Druge pa so se polagoma prilagodile novim razmeram in dosti rastlin se je naučilo celo dolgo časa izhajati brez tekoče vode, da siravno so kljub temu v bistvu ostale vodne rastline. To nam kažejo še danes vrste *Botrydium* in *Vaucheria*. Te rastline žive izven vode, a skrbno čuvajo svojo zalogo vode, katero dobivajo iz tal. Oploditev teh rastlin pa je le mogoča, če so semenske stanice preplavljene z vodo.

Drugi organizmi pa so se končno pričeli prilagajati novim življenjskim razmeram na kopnem. Emancipirali so se od odpojevanja s pomočjo materinskega elementa ter dobili dobrega pomočnika v vetru, ki je bil prej njih najhujši sovražnik. Pomagal je namreč prenašati njih kali.

Po naselitvi pramorja z rastlinami ni bilo v zgodovini našega planeta nobenega tako važnega dogodka, kot je bila osvojitve kopnine potom organizmov. Na kopnino pa se je kmalo preneslo težišče vsega življenja. V boju s surovo okolico so se povzpeli prebivalci kopnine do nepričakovanih višin razvoja. Iz mineralnih tal so si vlekli sile, pline, nahajajoče se v ozračju, so jih stavili v svojo službo in njih stara prehranjevalka, morje, jim je postala tuja, da celo sovražna. Kar pa je ostalo tam zunaj v vodi svetovnih morja, se zdi nam kopnim bitjem kot tuj svet ter kmaj mislimo na to, da smo bili mi oni, ki smo se izpremenili ter se odtujili pradednemu.

V zgradbi obeh kraljestev, živali in rastlin, obstaja paralelizem ali enakosmernost, ki morda ni zgolj slučajna. Še tekom bivanja v vodi sta pridobili obe organizaciji nekaj, kar jim je do gotove meje omogočalo življenje na kopnem, in kmalu so se tu in tam pojavile posamezne vrste in skupine kopnih organizmov. Iz obeh kraljestev je vrgla narava dvakrat velikanski val organizmov na kopno in to s trajnim uspehom. Prvič je prinesla nižje stvore, v rastlinstvu glive, v živalstvu pa žuželke. Drugi val pa je prinesel višje vrste, iz rastlinstva mahve, cvetlice, iz živalstva pa reptilije, dvoživke, ptice in sesavce.

V fosilnih, okamenelih ostankih karbona, ali v dobi, iz katere izvirajo sedanji skladi premoga, zapazimo prve glive in žuželke in sicer istočasno. Med obema skupinama je najti več točk, ki nudijo dosti snovi za primerjanje. Obe skupini označuje velikansko število vrst in individuov. Obe skupini sta uživali enako hrano, namreč gnijočo organsko snov. Druge vrste so bili paraziti in bakterije, ki so povzročale bolezni posebno pri višjih vrstah rastlin, dočim so bile bolezni živali skoro izključno povzročene od bakterij, ki ne škodujejo rastlinam.

Pismenost v Srbiji.

Glasom najnovejše statistike ministrstva prosvete, je na teritoriju Srbije 33 odst. moških in 7 odst. žensk, ki so zmožni čitanja. Torej je 67 odstotkov moških in 93 odstotkov žensk, ki ne znajo pisati ali čitati.

Srbija ima že od leta 1882 zakon, ki določa priobno pohajanje mladine v ljudske šole. Nepismenost v Srbiji ni povsod enaka. Največji odstotek jo je v krajih, ki jih je dobila Srbija od Turčije. Ampak tudi v sami Srbiji je število analfabetov zelo visoko. Nepismenost v Srbiji, v Bosni in Hercegovini, v velikem delu Hrvatske in v Dalmaciji ni nikaka dobra reklama za Jugoslavijo. Najmanjši odstotek analfabetov v mejah Jugoslavije ima Slovenija.

Imel Mihalek:

Sovraštvo.

Takrat sem bil še majhen deček, umazan in bos. Vedno sem nosil kosilo svojemu očetu, ki je popravljal po raznih krajih mesta strme strehe ali kaj podobnega. Imel sem malo košaro, v katero je mati postavila to mala lončka, zatlačila ob strani košare za rob žlico in položila na vrh lončkov še kos kruha.

"Pa da ga zopet ti ne pogoltneš!" je pripomnila navadno, ko sem stopil s košaro v roki na ulico. "Glej, zopet ne razliješ, pa hitro idi," je vpila še za menoj v ulici. Ljudje so prihajali mimo in se ozirali vame in bilo me je sram pred njimi. To je bil sram revščine in umrjenosti.

Oče me je čakal pri kakih cerkvenih stopnicah ali na klopi v drevoredu, kjer je povžil svoje kosilce. Njegov obraz je bil navadno truden. Po leti, v največji revščini, je nosil visoke škornje in njegov modri predmetnik je bil raztrgan in zamazan od starega prahu in prafesin. Včasih je bil malce pijan in takrat me je kregal, če sem mu razlil juho po košari in kruhu.

"Si se že zopet ruval, falot!" je rekel navadno in me več pogledal. Ko je bil s kosilom gotov, je odšel, da bi mi rekel, kakor navadno: "Na — idi domov, priden bodi!" Tedaj so me zabojele prsi in solze mi prišle v oči. Jezen sem bil nad vsem in sem sam mislil, kako bi se to dalo popraviti. O, da bi prišel kdaj le gospod s cilindrom in debelo cigaro v ustih in meni ter rekel: Izberi si, kar hočeš, ti dam, samo daj! Izbral bi si prav gotovo kaj za očeta, da bi bil zopet dober z menoj, me pogledal in se nasmehnil ter podelil po mehkih laseh . . .

A nikogar ni bilo. Umazan in z blatnimi nogami sem taval po ulicah se pretepaval s tovariši enake usode, nosil kosilo, spal in se zopet pretepaval.

Kadar sem tako opoludne stal poleg očeta, ki je sedel na kamnitih stopnicah in jedel, me je pretreslo sovraštvo do vsega. Mimo so hodili lepo opravljeni ljudi iz šole, dijaki z očali, gospodje v dolgih površnikih in gospe lepe in krasne in duhteče omamljivega parfuma. Vsi ti so se ozirali vame in očeta tako enačeno in vsakdanje, da sem se zasmilil samo sebi. Časih me je kdo pogledal nekako prezirljivo, kakor bi hotel reči: No kaj pa ti, bosonogi capin, kaj pa je tebe treba bilo! Drugi so zopet upirali oči kot zabodeni in jezili: Ah, taka revščina!

Jaz sem vse to videl, vsakemu sem bral misli iz obraza in moje sovraštvo proti njim je raslo in se večalo. In zopet sem začel fantazirati, kako bi jih davil s drobil in bičal, če bi imel moč, veliko moč . . .

To moje sovraštvo je bilo edino, kar sem imel, o čemer sem vedel, da je edino moje. In branil in dojel sem ga, da je raslo in se večalo z menoj vred. In vedno popolnejše je bilo to moje sovraštvo, vedno močnejše.

Polno tovarišev sem imel okrog sebe in dasi smo vedno ruvali in suvali in grizli med seboj, smo se vendar ljubili in kar je eden vedel, vedeli so vsi. Naše od kamenja pobite in ranjene noge, naše skupno življenje, naše sovraštvo do vseh onih dečkov iz boljših občin, ki so nas prezirali, tožili, za kar smo jih bili je cestah kot živi — vse to nas je vezalo skupaj in ta vse je bila neporušljiva in nepremagljiva.

To je bilo sovraštvo ljubezni do sebe in svojcev. A preden smo se zavedli, smo se povzpeli iz onega malega, malega življenja ozkih ulic visoko nad vse druge.

Sam Bog ve, na kaj smo postali tako ponosni, da smo nakrat začeli mi prezirati. Gledali smo vse z drugimi očmi in čutili drugače.

Nekoč je prišel oče domov z dela in me našel v kotu jokajočega. Jokal sem, ker me je neki tovariš, s katerim sem se sporekel, nabil. Jokal sem od jeze, žalosti nad svojo slabostjo. Povedal sem svojemu očetu, na kar se je on nasmehal in dejal:

"Saj si fant, saj si močan!" Odslej sem hodil z rokama v žepu po ulicah in kjer sem koga dobil, sem ga premeril od nog do glave in če se mi ni zdel baš nevar, sem stopil predenj in "of, čof, čof" je padalo po njegovem obrazu. Od tedaj sem nosil glavo po koncu in kar nisem mogel doseči, to sem preziral. In z menoj so prezirali vsi drugi.

Tako sem hodil in hodil vedno dalje, vedno više...

Takrat sem stal na vrhu hriba in gledal nazaj. Strma in trnjeva je bila pot tu sem in kaj imamo od tega?

Mraz in samota in zaničevanje in vedno trpljenje se je razlilo pred očmi. Mnogi so se splašili in odhiteli po poti nazaj in izginili v dolinski megli.

Preril sem se na vrh, hotel sem na vrh, pozabil sem na dobro tam doli. Drugi so ostali daleč doli za menoj in prav nič jih ne mika mraz in vihar in borenje, ki vlada tu gori pri nas. Oni so se borili za življenje, za uživanje in ne za resnico.

Oni, ki so ostali tam v doli v teminah, v zaduhlem zidovju, bolj ljubijo zakonsko posteljo brez ljubezni kot pa samega sebe, bolj ljubijo nizko klečeplazstvo, kot pa jasen in odprt pogled, bolj ljubijo besedo svojega bližnjega, nego svojo moč. Njihovi udi postajajo ohlapni, lica udrta in jutri že se bodo plazili po vseh štirih.

Tisto moje sovraštvo, ki se je pričelo tam doli poleg velikega mojega očeta, se je razvilo v neodpušno sovraštvo proti vsemu življenju tam doli, proti tlačenju samega sebe, proti poniževanju mojega bližnjega. Mi ljubimo ta vihar, ta mraz in zaničevanje in trpljenje, ki vlada tu gori. A kadar razbija razkrčeno nebo zemljo, jo obsipa z ognjenimi strelami, kolje stoletne hraste, tedaj stojimo trdni in neomajani, majhni sicer proti onemu nepreglednemu nebu zapada, črnemu kakor hudič, ki ustvarja veličastno borbo vsemirja. Naša mala četa raste in raste in naše vriskanje in smeh in jeki so vedno močnejši, močnejši in ljubkejši.

Ozka, ravna pot se raztega pred nami, vodeča naravnost v ono črno nebo, obdano s strelami. Časih kdo omedli, opeša in izgine nazaj v dolino, kjer ni viharja in strele in napora. Nihče se ne ozre za njimi . . .

In vedno krutejši, vedno silnejši, vedno večji je ta vihar, grmi vedno bolj, silne strele razsvetljujejo za hip vse nebo od vzhoda do zahoda.

Moje in naše sovraštvo pa je vedno močnejše . . .

A vihar mine, dolga zima se neha in zopet zasije solnce in iz smrti vzklije nov svet in novo življenje. Tedaj se ozrem nazaj tja dol, do onih kamenitih stopnic kamenite cerkve, do onega drevoreda z nizkimi klopmi in z enim pogledom premerim pot, ki sem jo prebrodil, da znova podkrepim svoje sovraštvo. In z menoj bodo gledali tja dol vsi, cela vrla četa.

Kdor ne more slišati nasprotnega mnenja, ne bo nikoli nič znal. Le kdor posluša vse, se nauči, da izbere najboljše in loči resnico od neresnice.

Cerkve se bodo tembolj praznile, čimbolj se bodo duhovniki v njih zoperstavljali ljudskim interesom. Človek je lahko veren, pa si zato vendar ne da odreči pravice do dostojnega življenja.

Nekoliko razlage o socializmu.

SOCIALIZEM IN ZNANOST.

Socializem ima znanstvene temelje. In le akcija, ki je utemeljena na znanstvenih rezultatih, more delavstvu resnično koristiti in omogočiti njegovo osvoboditev.

Socializmu ni dovolj, če se konstatira, da živi delavstvo v bedi. Vedeti hoče, odkod izvira beda. Kajti brez tega znanja bo vsak poizkus, da se odpravi beda, brezuspešen. Če imam v hiši vlago, pa ne poznam njene vzroka, ne bom nikdar osušil sten.

Vedno stoji vzrok pred posledico; in vsak boj proti posledicam, mora biti v prvi vrsti boj proti vzrokom. Zato pa je treba poznati vzroke. Ta reč ni tako enostavna, kakor si domišljajo nekateri kričači. Ako bi bila to res taka igrača, bi bili vsi socialni učenjaki, ki so posvetili po desetletja svojega življenja tem študijam in spisali celo ogromno biblioteko, opravljali nepotreben, brezkoristen posel in tratili čas.

In vendar vemo, da ni prišlo vse socialno gibanje delavstva nikamor, dokler ni dobilo strogo znanstvene podlage.

Zakaj so vsi sistemi utopistov ostali utopije in niso porodili ne enega trajnega praktičnega uspeha? Zato ker niso imeli stvarne, trdne podlage. Ker so zamenjavali želje in ideale z možnostjo. In vendar niso bili ljudje kakor Thomas Morus, St. Simon, Fourier, Owen i. t. d. duševni pritlikavci. Imeli so vsak toliko duhovitosti in eneržije kolikor večina današnjih "radikalcev", pa še nekoliko več.

Ali šele znanstveni socialisti so razkrili gospodarske zakone, ki vladajo v družbi tako absolutno kakor prirodniki v vsemirju. Oni so pokazali, po kakšnih pogojih se je družba razvijala in naposled razvila do kapitalizma. Razkrili so pa obenem tudi sile, ki učinkujejo v sedanji družbi dalje in morajo povzročiti konec kapitalizma. In pokazali so, kako se more delavstvo poslužiti teh sil, da pospeši svojo osvoboditev.

Socialna znanost nam daje garancijo, da se ne bojujemo zaman. Zasledovala je družabni razvoj skozi tisočletja do današnjega dne, razkrivala je pot skozi vso preteklost, in na podlagi teh rezultatov lahko pokaže, kako drži pot v bodočnost.

Ali socializem nam tudi kaže, kdo je nasprotnik, kakšne so njegove sile, njegovi arzenali, kakšen je njegov boj, kje so njegove slabe točke. Tako je delavstvu mogoče, da si organizira tako vojsko, ki bo sposobna za zmago, da si pribavi tako orožje, kakršno je potrebno in uredi svojo taktiko po pameti in razumu tako, da lahko doseže cilj.

SOCIALIZEM KAŽE SREDSTVA.

Socializem kaže delavstvu, kakšna je moč njegovega nasprotnika, za to da more proletariati organizirati svoj boj proti kapitalizmu in ga uspešno voditi. Kajti če se hočem bojevat, moram poznati nasprotnika, njegove čete, sile, trdnjave, njegovo orožje in njegovo metodo. In nasproti mu moram stopiti na tistem bojišču, na katerem ga najdem.

Če ima kapitalizem politično moč, pa me z njo tepe, ovira moj razvoj, onemogoča mojo organizacijo, tedaj je logično, da se mora proletariati postaviti tudi politično na svoje noge in si osvojiti moč na tem polju; kajti to je eden izmed pogojev končne zmage.

S politiko prodira kapitalizem neprenehoma v področja delavskih pravic. Kakšna logika je to, če po vim tedaj, da me politika nič ne briga?

Pravijo, da je politika postala kupčija. Pravijo, da jo je treba iztrgati kupčevalcem iz rok in napraviti iz nje to, kar mora biti, da bo koristila ljudstvu in ne tila njegove interese.

Zanikava se lahko vsaka reč, le da se s tem nič ne doseže. Ako je nebo vse črno, pa trdim, da ni oblakov ne bom s svojim utajevanjem preprečil streli, da ne udari v hišo.

Politika je velika sila, in če tajim to dejstvo, in opravi nič drugega, kakor da mi bo še bolj nevarna. Politična moč v kapitalističnih rokah koristi kapitalizmu. V delavskih rokah bi koristila delavstvu.

Sovražna armada vozi proti meni težke topove. Naznanijo mi to. Jaz pa skomizgnem: "Kaj me to briga? Sklenil sem, da grem z bajonetom v boj; topove zaničujem."

Vsak pameten človek bo prepričan, da sem blepec, ako tako govorim. Ravno tako pametno pa je, če svetujem delavstvu, da naj se ne briga za politiko, ampak naj jo zaničuje.

Tako kakor v politiki kaže socializem delavstvu povsod kapitalistične postojanke in mu jih pomaga spoznavati, da se mu ni treba na slepo zaganzati v misipe, katerih ni mogoče osvojiti z golo roko; kaže mu nasprotnikove sile, da se ne bi zgodilo, da osvoji delavstvo trdnjavo, do katere ga je kapitalizem namenoma izvalil, potem ga pa za hrbtom napade z neopazeno silo in ga pobije.

SLEPILO RADIKALIZMA.

Nekaterim ljudem je vedno premalo radikalizma. V Ameriki, veliki deželi, je bilo vedno dovolj takih patronov, katerim je šlo vse počasi, pa so mislili, da se zgovdovina lahko s bičem požene naprej kakor jata peranov.

Pa se smatrajo za "boljše" socialiste. In niso v resnici nikakršni socialisti, ampak konfuzne glave, ki bi se morali začeti učiti abecedo socializma, preden bi smeli drugim pridigati svojo zmedeno modrost.

Tudi sedaj rogovili nekoliko takih junakov med delavstvom. Vsaka druga beseda jim je rrrrevolucija. Pišejo jo vedno s petimi "r". In mislijo, da je to revolucionarno.

Neumno je. In pregrešno je.

Kdo pa bo izvršil socialno revolucijo? Pet ali dvajset ali sto ali magari tisoč kričačev?

"Osvoboditev delavstva more biti le delo delavskega razreda," se glasi eden temeljnih naukov socializma. In socialistična stranka ima zaupanje sama vase in v delavski razred, pa je prepričana, da se bo s sistematičnim, neumornim delom, z agitacijo, izobražbo, in kušnjo delavstvo tako organiziralo, da bo moglo premagati kapitalistični sistem.

To gre počasi. Tudi mi bi radi videli, da bi šlo hitreje. Ampak če bi postavljali svojo željo na mesto dejstva, bi igrali vlogo norca.

Za boj je treba armade. Armada je organizacija. Torej je treba ustvariti organizacijo, in sicer popolno, sposobno, zavedno, izobraženo in izurjeno. Tedaj se bo lahko bojevala in bo tudi lahko zmagala.

Druge poti ni.

Rrrradikalci pravijo, da je. "Direktno akcija," "teror," "individualen boj."

Ampak to ni nikakršna pot v socializem, temveč v blaznijo. V sistemu kapitalizma ne izpremenim pri nič, ako požnem celo tovarno ali pa celo mesto z ž-

umitom v zrak. In če bi podminiral ves Washington in ga temeljiteje uničil kakor potres Avezzano, bi bila kljub temu vnovič izvoljena kapitalistična vlada.

Socialna revolucija se s takimi metodami ne popneže, ampak zadržuje. Zato ni v taki taktiki nič velikega in nič revolucionarnega. Glavno kar je v njej, je blaznost.

Ljudje, ki priporočajo delavstvu tak "radikalizem," mu škodujejo ravno tako kakor oprode kapitala ali pa še bolj.

RESNIČNI RADIKALIZEM.

Organiziranje delavskih množic je počasno, trdo in celo neprijetno, težko je. Kajti potrpežljivost ni meseselujoča reč.

Ali v tako velikem delu, kakršno je osvoboditev delavskega razreda, je treba izvrševati nalogo, tako, kakršna je, ne pa tako kakršna bi nam bila bolj všeč.

Deklamirati o radikalizmu in debelo podčrtavati besedo revolucija je lažje kakor organizirati in izobraževati mase. Ampak boljše ni in poštenejše ni. Praviti delavecem, da jih bo rešila revolucionarna fraza, je sleparstvo.

Socializem je sam na sebi revolucionaren brez sindikalističnih in anarhističnih fraz. Revolucionaren je, ker s svojim delom pripravlja in stopoma tudi že izvajati socialni preobrat. Včasih je ravno najrevolucionarnejši takrat, kadar je njegova beseda najbolj tiha in najbolj enostavna.

Kratko predavanje na klubovi seji, ki pojasni potiskalec moč organizacije napram enako velikemu ali pa še večjemu številu posameznikov, in jih s tem pripravi na organizacijo, je veliko bolj revolucionarno dejanje kakor pa dve uri "radikalnega" rohnenja brez vsebine.

V resnici radikalno je hoditi vztrajno po tisti poti, ki jo je začrtal socializem in se ne naveličati, tudi če se ne pokažejo takoj uspehi.

Radikalca je človek, ki ostane zvest svojim načelom, tudi če vidi, da je pot dolga in utrudljiva, tudi če ga zna, da pomaga drugim izgledati cesto do cilja, katerega ne bo sam nikdar dosegel.

Radikalno je varovati delavstvo vseh sleparskih pljov in paziti, da ga ne zapelja govezdavi kričachi in napačno pot, kjer lahko izgubi samo sebe.

Kdor pripoveduje delavstvu, da more biti rešeno brez svoje organizacije, brez svojega dela, brez svoje izrazbe, brez trajnega napredovanja, z dejanji ponosnih "junakov", z enostranskim ščuvanjem ga goji.

In čim radikalnejša je fraza, tem večja je sleparija.

Od delavstva ne pričakujemo le, da odstrani sedanjí družabni sistem, ampak nekaj, kar je važnejše: da postavi na njegovo mesto boljši sistem, da nadomesti kapitalizem s socializmom.

Če ne more tega, pade prvi dan po svoji zmagi v svojo suženstvo.

Ali mislijo deklamatorji, da je organiziranje vse družbe igračka? Mi ne mislimo tega, ampak samo, da je radikalizem v znanju.

Ker postaja boj proti socializmu od dne do dne hujši, skušajo kapitalisti zapeljati temperamentnejše delavce v take struje, kjer bi jim s kazenskim zalogom lažje prišli do živega. In pogostoma ne opazijo radikalni delavci sami, da so le žrtve sovražniških in-

Osebnost varnost nekdanj in sedaj.

V starih časih, ko še ni bilo železnic, avtomobilov in strojev ter velike industrije sploh, so bile smrtné nezgode nekaj izrednega. Dogajalo se je, da se je kdo smrtno ponesrečil, ako so se splašili konji, ali če je padel v vodo, s strehe in v podobnih slučajih. Danes je to drugače. Na vsakem vogalu velikih mest preži smrtna nevarnost. Stroji v tovarnah posegajo po človeških življenjih. Rudniki isto. Vlaki zahtevajo vsako leto ogromno število življenj, istotako avtomobili in sedaj še aeroplani.

V prvih šestih mesecih tega leta je bilo v Chicagu smrtno ponesrečenih 929 ljudi. Od tega števila odpade 432 nesreč na avtomobile, "troke", poulične kare, vlake in druge transportne agencije. Približno četrtnina omenjenega števila je bilo smrtno ponesrečenih pri delu v industriji. Ostalo število smrtnih nezgod odpade na vtopljenja in druge nesreče.

Leta 1915 je bilo v rabi v Zedinjenih državah 2,445,664 avtomobilov. Sedaj jih je nad deset milijonov, ali okoli osem milijonov več kot pred sedmimi leti.

Število smrtnih nesreč, povzročenih po avtomobilih, je bilo leta 1915 pet tisoč devet sto, leta 1920 pa že 10,600. Leta 1919 jih je bilo 9,825. Število smrtnih slučajev vsled avtomobilskih nesreč leta 1921 še ni natančno znano, toda sodi se, da jih je bilo nad 15,000. Če je bilo že toliko smrtnih nesreč, je razumljivo, da je bilo veliko več poškodb. Samo v mestu New York je bilo leta 1921 ponesrečenih v avtomobilskih nezgodah nad 40,000 oseb.

Mnogo nesreč bi se dalo preprečiti z varnostnimi napravami, posebno na železniških križiščih. Ne-jiti bi se jih moglo tudi s strožjimi naredbami glede vožnje. Lahko se reče, da povzročijo največ avtomobilskih nesreč brezbržni in nesposobni vozniki. Mnogi najdejo smrt predno se nauče operirati avto. Nerodnosti avtomobilskih voznikov je pripisati največ kolizij.

Zelo veliko ljudi je povoženih od avtomobilov. Za te nesreče ne leži krivda samo na šoferjih, ampak na nepaznosti ljudi, kadar hodijo čez pota, po katerih drve avtomobili. Večja paznost potujočega občinstva na eni strani in voznikov na drugi bi lahko preprečila mnogo nesreč.

Drugo je glede nesreč v industriji. Tam bi se s primernimi varnostnimi napravami lahko preprečilo večino smrtnih slučajev. Toda, če se delavec pazi, tedaj se zmanjša njegova produktivna sila. Zato mora izpostavljati svoje življenje v interesu profita. To velja posebno v rudnikih. Ako se hoče rudar paziti, pomeni, da izgubi mnogo svojega časa z varnostnim delom. Kadar dela to, ne koplje rude. To zopet znači manj dobička za kompanije. Slednje pa raje izpostavljajo nevarnostim življenja svojih delavcev kakor profite. To se jim tudi izplača, kajti nevaren prostor še ne pomeni, da se bo na njem nesreča tudi dogodila. In s tem, da se ne bo dogodila, špekulirajo kompanije. Navsezadnje, četudi imajo s poškodovanimi in ubitimi delavci gotove stroške, jim prinaša špekulacija s človeškimi življenji vendarle dobiček.

Dasi se ne bodo mogle smrtné nezgode in poškodbe nikdor popolnoma iztrebiti, je jasno, da jih bo v socialistični družbi mnogo manj, posebno v industriji. Socialistična družba bo skrbela za varnost delavcev, medtem ko jo kapitalistična družba zapostavlja na korist profitov.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

MOČ GLASOVNICE.

IZ JUŽNEGA ILLINOISA. — Pred nedolгим sem videl v "Prosveti" dopis iz Johnston City, s katerim hoče napraviti dopisnik utis, da eksistira v omenjeni naselbini socialistični klub. Med vrsticami je bilo razumeti, da je ta klub "boljši" kot klubi, ki pripadajo k J. S. Z., oziroma k socialistični stranki. Slednji sta po mnenju dopisnika buržvaziji naklonjeni organizaciji.

Slišam sem že večkrat, da v imenovani naselbini eksistira nekakšen klub v katerem je nekaj Slovencev in par Hrvatov, ki pripada novi legalni Workers party. V ta klub so me že večkrat nagovarjali. Čul sem tudi, da dotični dopisnik, ki se "postavlja" s tem klubom, ni niti njegov član. Ne vem, kako more človek priporočati organizacijo drugim, če niti sam ne spada vanjo in jo ne podpira. Morda jo "ljubi" le vsled mržnje do drugih organizacij.

Se bolj čudno se mi je zdelo, da so bili v času občinskih in okrajnih volitev brez kandidatov, dasiravno imajo svojo politično organizacijo. Že večkrat so mi pripovedovali, da se je komunistična stranka sprijaznila s politično akcijo in zato je bila ustanovljena "delavska stranka", ki je dobila nalogo poseči v vse volilne boje in vršiti delo za delavske interese na legalen način. Zdi se mi pa, da kljub spremenjeni taktiki ne verjamejo v glasovanje in v volilne boje, zato se jih ogibljejo. Imam precej prilike občevati s pristaši nove stranke, ki navadno argumentirajo, "da glasovnica ni nič." Pravijo, "da se z volitvami ne bo nikdar ničesar doseglo", k temu pa še dostavljajo, da jih je veliko, ki nimajo državljske pravice. Statistika dokazuje, da takih ljudi ni prav veliko. Če vzamemo v poštev skupno število odraslih oseb obojega spola v Zedinjenih državah, vidimo, da je zelo majhen odstotek takih, ki nimajo državljskih pravic. Res pa je, da so med člani nove stranke večinoma nedržavljeni. Neko poročilo pravi, da je v Workers party največ Hrvatov in kdor je precej potoval po deželi, ta ve, da je med hrvatskimi delavci bolj malo državljanov. Za pridobivanje državljskih pravic so se pričeli zanimati šele zadnje čase. Ampak ne smeli bi soditi vsega ameriškega delavstva po sebi. In tudi ustanovna konferenca Workers party ni vzela za model nedržavljan, kajti ona je sklenila vzeti glasovnico za svoje glavno orožje — kar koli so že bili njeni drugi motivi.

Ljudje, ki se tako boje volilnega boja, preradi govore, da je za delavski razred edina rešitev "krvava revolucija". Po njihovem zatrdilu je vsak drug način boja neuspešen, dasi je znano, da njihovi voditelji, tisti, ki kaj razumejo, ne polagajo vseh kart na tako točko.

Mnogokrat sem že premišljeval o dobrih in slabih straneh različnih taktik, ki se jih poslužujejo delavske struje v razrednem boju. Da dobim jasnejšo sliko, sem čital razne liste in knjige, ki se pečajo z vprašanjem taktike. In še vedno sem prepričan, da je bila taktika socialistične stranke prava in da je prava sedaj, kar so pokazale izkušnje. Nasprotniki stranke so svojo taktiko že šestokrat menjali samo po vojni in velikokrat preje. In v vseh njihovih strankah po svetu se vrše vroče debate o vprašanju taktike, kar je med njimi dovedlo do ponovnih razkolov.

Med vojno se je dogodila revolucija v Rusiji in to brez — glasovnice. Kajzer je padel in proglašena je bila republika v Nemčiji — tudi brez glasovnice. Habsburško cesarstvo je bilo razdejano in na njega razvalinah so zrastle nove republike in par monarhij — tudi brez glasovnice. Revolucija v Rusiji se je dogodila potem, ko je carizem podlegel vsled svoje lastne gnilobe. V sebi ni imel več nikake odporne sile. Dokler je bil carizem močan, se je rusko delavstvo borilo za svoje pravice tudi z glasovnico, v kolikor jo je sploh imelo. Ker jo je bilo le malo, se je leta in leta borilo, da si jo

pridobi. Enako je bilo povsod in nikomur ne pride na misel, da je bilo to napačno. Ta boj je bil edini uspešen način za pridobitev vsaj nekaj pravic delavskemu razredu in bilo je edino sredstvo, s katerim se je lahko prišlo med široke ljudske mase.

Vojna ne traja večno; vojna je nekaj izrednega in zato so tudi revolucije izredni pojavi. Razredni boj pa je večni in ostane vse do časa, ko izginejo razredi. Carstva ne padajo, dokler so močna in dobro organizirana. Delavstvo nima nikake moči nastopati s praznimi rokami proti oboroženi sili kapitalistične države. To je vsakemu otroku jasno. Zato so fraze o "krvavi" revoluciji samo fraze takih ljudi, ki so preleni za praktično delo, in pa tistih nevednežev, ki sodijo ves svet po sebi. Če ni kdo imed njih državljan, misli, da ni noben delavec državljan. Drugi ki ni večeraj z glasovnico ničesar dosegel, misli, da se ni nikdar ničesar doseglo in se nikdar ne bo. Zatorej preostaja samo asilna revolucija.

Poglejmo malo sedanje stavke. Premogariji se bore, železničarji se bore, druge stroke delavcev se bore, življenske razmere vseh se poslabšujejo, in kaj smo v stanu napraviti z revolucionarnimi proglasi "delavske" stranke in z radikalnimi frazami sploh. Če bi ti ljudje, ki tako pridno vrše razdiralni boj v delavski fronti, ravno tako pridno pomagali pri delu vzgajanja in organiziranja delavskega razreda, bi bili vendarle kajti. In če bi delavstvo več mislilo, bi se sedaj manj jemalo in splošne delavske razmere bi bile boljše. Če pa bi bilo ameriško delavstvo le malo zavedno, bi imeli vsaj polovico delavskih zastopnikov v senatu in v poslanski zbornici, v državih legislaturah, v občinah, okrajnih itd. V tem slučaju bi se vlada preje premislila, predno bi stopila odprto na stran izkoriščevalcev. Kapitalisti bi dali vse, kolikor bi največ mogli, oziraje se seveda na varnost svojih profitov, ker bi se bali ekspropriacije. Ta bi vseeno prišla, kajti zastopniki delavstva bi napravili tako mogočen pritisk, da bi se s socializacijo naravnih bogastev in transportnih sredstev morala pričeti. In danes pošilja vlada vojaštvo v protekcijo tistih delavcev, ki so lojalni gospodarjem. Sodišča se proti nimaj, v senatu, v kongresu in v legislaturni sploh ni najti zastopnikov delavskih interesov, razen par izjem. In delavcev je na milijone, ki imajo volilno pravico. V vseh industrialnih središčih so delavci v lilici v ogromni večini. Toda, ti delavci glasujejo za kapitalistične kandidate, ker niso poučeni, ker imamo premalo razumnih agitatorjev pa preveč takih, ki trdijo, da je bolje imeti male organizirane skupine, ki ne čakajo na priložnost — za revolucijo. Takrat "bodo pa zagrabil", kadarkoli pride ta "takrat".

Kapitalisti delajo praktično. Oni se ne udajajo v utopistične iluzije ampak se zavedajo, da žive na zemlji, na trdih tleh, kjer žive taki in taki ljudje. Samo zato so oni še zmerom na vladi, delavski razred pa je še vedno izkoriščen. In mesto, da bi se stvari za nas obračale na bolje, gredo še na slabše. Kapitalizem postaja močnejši in delavstvo šibkejšo, ker se ne zaveda potrebe solidarnosti.

Kdo pa je izvolil ljudi, ki pošiljajo vojaštvo na nas? Mar ne delavci? Kdo je izvolil tiste župane, ki zastopajo proti delavstvu v stavkah? Mar peščica kapitalistov, ki je neznatna manjšina? Župan mesta Pittsfield, Ill., nadalje bivši župan omenjenega mesta, ker in drugi mestni in okrajni uradniki so šli delati v roundhouse, da s tem pomagajo zlomiti stavko železniških delavcev. Take "prijetelje" imamo delavci povsod, od zvežine vlade pa do malih županskih mest. Toda najslabše pri tem je, da so ti ljudje na visokih in nizkih uradnih mestih s pomočjo delavskih glasov. Krivda je torej na delavstvu, ker je z glasovnico DOSEGLO, da so na vseh važnih mestih sovražniki delavskih interesov, mesto, da bi jih zavzemali zastopniki delavskega razreda. Torej kapitalizem je dosegel s POMOČJO GLASOVNICE to, kar nekateri trdijo, da je delavcem nemogoče doseči. Vse, kar ima danes ameriški kapitalizem, je dosegel s pomočjo delavstva.

Sedanje stavke, posebno premogarska, je nam v materialno škodo. Kar je bilo prihrankov, so nam tudi kmalo pošli in kdor je le mogel, se je tudi zadolžil. V duševnem oziru bo imelo delo od teh stavk korist, ker so mnogim odprle oči. Ljudi so, da imajo operatorji prednosti pred tistimi, ki jih raditega, ker je na strani gospodarjev politična sila, to je, moč vlade, zbornice, sodišča in skoro vse lokalne oblasti. Kdor vlada, tisti ima tudi oboroženo Delavstvo to vidi in čuti. Zato se širi ideja za ameriškega delavstva na politično bojišče. Socialistična stranka mu kaže pot in delajo se koraki za izboljšanje politične stranke ameriškega proletariata. Glasovnica ima veliko moč. Ako jo rabiš v kapitalističnega razreda, pomeni moč njemu. Ako jo rabiš v prid delavskih interesov, pomeni naraščanje delavskega razreda. Sedaj je še večina delavskih sindikatov na strani kapitalistov, zato imajo slednji ne samo gospodarsko, ampak tudi politično moč.

Veseni bodo volitve v mnoge važne urade, če bo delavstvo izvolilo socialistične kandidate, katere je politično organizirano delavstvo, bo imelo v zbornicah, ki se bodo res borili za naše interese. Republikani in demokrati kandidirajo so nominirani od nasprotnih interesov, zato ne morejo biti borci za naše pravice. Socialisti so stranka zavednega proletariata in se bori na ekonomskem in političnem potu preuredbo sistema, za odpravo kapitalističnega sistema reda in ga nadomestiti s socialističnim.

Čim, ki se izgovarjajo, da nimajo državljskih pravic, pa priporočam, naj jih vsaj skušajo dobiti. Kot vidimo bodo imeli v svojem boju proti kapitalizmu mnogo več v svojih rokah. — k—.

DELAVSTVO, ZDRUŽI SE V SOCIALISTIČNI ORGANIZACIJI!

WILSON RUN, PA. — Delavski sloji trpe pod potlačitvijo današnjega sistema kakor že dolgo ne. Življenjske razmere so se povsod poslabšale in povsod se delavci zniževanjem plač in z vedno večjo prisiljenostjo pri delu. Tak je današnji sistem. Kaj naj pomaga delavstvu v tej krizi? Vlada gotovo ne bo taka kot je sedaj ne zastopa interese delavstva. Pomagati si moramo torej sami. Organizirano v socialistični stranki bi delavstvo pridobilo silo, ki bi prevzela vladno in premenila sistem, pod katerim trpimo, v socialističnega, ki bi imel boljše razmere vsemu človeštvu.

Večino let eksistira socialistično gibanje. Ameriška socialistična stranka vrši svoje aktivnosti že od leta 1892. Na tisoče agitatorjev je skozi to dobo pomagalo delavstvu s socialističnimi napovedmi. Ampak kje je to delavstvo? Ogromna večina ga je zapustila. Masa je še nevedna in se ne zaveda svoje politične organizacije, zato jo vladajo kapitalistične stranke. Preveč je še delavcev, ki mislijo, da se bodo že drugi borili zanje, ker njih tako strahuje. To je napačno mnenje in za delavstvo varnostno škodljivo.

Dne 23. julija smo imeli tu javen shod, na katerem je nastopil s. Chas. Pogorelec in iz razpoloženja shoda je bilo razvidno, da je napravil svoj govor nanje zelo zelo dober utis. Reorganizirali smo tudi naš socialistični klub, kateremu se je pridružil na omenjenemu shodu zopet precej članov. Tiste, ki še niso v naših vrstah, vabimo, da se pridruže klubu in postanejo njegovi aktivni člani. Kot sem omenil že v začetku dopisa, danes vsa ta posledica, ki imajo svoj izvor v obstoječem kapitalističnem sistemu. Mnogo delavcev še ne razume, kaj prinašajo brezposelnost, krize, vojne in druge socialne nadloge. Tem priporočam, naj pridno prebravajo delavske liste, seveda take, ki so res delavski ne pa kapitalistiški listi, ki nosijo za vado krinko "delavski prijatelj". Vsak slovenski delavec bi moral imeti list "Proletarca". Čita naj ga premišljeno, da bo iz njega kaj naučil. Ravno tako naj delavci preberejo po dobrih knjigah, posebno po takih, ki so jih napisali naši proletarski pisatelji. Iz njih se boste mnogo naučili. Dokler so naši ljudje čitali samo Mohorjeve družbe in liste kakor "Domovino", niso bili govora o resničnem napredku. Edino, kar je

pripomogla omenjena družba, je bilo to, da so mnogi rojaki dobili veselje do čitanja, da so potem lahko segli tudi po boljšem čitivu.

Kakor je potrebna izobrazba kapitalističnim slojem, ravno tako je potrebna delavskemu ljudstvu. Vlastodržci so se tega vedno zavedali, zato so se branili dati prostemu ljudstvu šole. Neumni ljudje so zmerom pokorni in če so se kedaj vseeno uprli, niso mogli zmagati, ker niso mogli voditi vsled svoje nevednosti boja tako, da bi dosegli tisto za kar so se borili.

Naj omenim za vzgled premogarsko stavko. Marsikaj bi bilo drugače, ako bi bilo delavstvo inteligentnejše. Posledice moramo trpeti vsi. Iz nje se delavstvo lahko veliko nauči.

Pri nas stavka mirno poteka in sčebstva v naši okolici ni. Žal, da ni bilo povsod tako, kajti če ne bi bilo toliko nevednosti, bi bila naša bitka že dobljena.

Pred vsem moramo črpati iz sedanjih stavk nauk, da se moramo trdnejše organizirati na političnem polju. Na industrialnem polju potrebujejo naše unije reformiranja, da se jih bolj vsposobi za boj. Življenje proletarskega gibanja pa bo dala šele močna socialistična organizacija. Skrbite, da se organizirate politično in strokovno.

LUCAS BUTYA.

NEKAJ IZ ELYJA.

ELY, MINN. — Dasiravšno nisem kaj poročeval, bom na kratko omenil par stvari iz našega mesta. Z delom gre pri nas zelo dobro. Kdor ga ima, ga ima v resnici dovolj in preveč. V rudnikih morajo na pol dneva po trikrat, štirikrat, ovijati srajco, kar gotovo dokazuje, da je treba pri nas delavcem zelo "švicati". V toplice ne rabimo hoditi, četudi smo na mrzlem severu.

Tudi napredni smo na Ely, to se samoposebi razume. Posebno sloge je veliko pri nas. Zadnjič smo imeli občinske volitve. Kakor navadno, se je za razne urade potegovalo več rojakov brez kake strankarske pripadnosti, ker se občinske volitve vrše tej državi na podlagi nestrankskega sistema. To je, na glasovnicah so naznačeni samo kandidati, ne pa stranke.

Decembra 1921 so bili priglasi štiri Slovenci za kandidate, in sicer dva v mestni svet, eden za sodnika in eden za podsodnika. Seveda, vsi ti rojaki so dosegli urade, v katere so kandidirali . . .

Na Elyju vlada prava slovenska sloga. Saj veste, kakšna je. Zato tudi beležimo take uspehe . . .

Drug na drugega vale krivdo, v dopisih se perejo, pa so menda vsi enakega kova. Je pač tako tam, kjer primanjkuje načel in se vrši ves boj in vse aktivnosti v znamenju gotovih oseb, izmed katerim ima vsaka svoje pristaše in svoje nasprotnike.

Na največjem "hribu" mislijo zgraditi veliko halo. Po slovensko bi rekli dvorano. Akcijo vodijo naš "gospod". Stroški bi se že kako zmagali. 400 družin, vsaka bi prispevala po \$25, potem še samci, pa bi se nabralo denarja. Sicer se pritožujejo, da farani že sedaj ne prispevajo dovolj, pa se jim bo morda dalo kako dopovedati, da je potrebno dajati več. Ako bodo sredstva dopuščala, se okoli cerkve napravi park, na katerem se bi pozneje lahko postavil spomenik pokojnemu Rev. Buhu. Bo že kako. Brijejo in strižejo različni ljudje, ne samo brivci.—Pavliha.

LISTU V PODORO.

Chicago, Ill.: Soc. klub št. 1, J. S. Z.	\$ 50.00
Aliquippa, Pa.: Jack Kolar	1.00
Coraopolis, Pa.: M. Lenarchich od proviz.	1.30
Chicago, Ill.: Blaž Novak	.50
Orient, Ill.: M. Lenich	.20
Cleveland, O.: F. Trebec \$1; L. Levec 50c	1.50
Johnston City, Ill.: S. Erjavec 4c, J. Shum 5c, F. Martinjak 91c	1.00
Mable, W. Va.: J. Mihelich	.90
Cleveland, Ohio: A. Maslo \$1; B. Godec 50c; L. Boyc. (Izročila Frances Tauchar)	1.75

Skupaj v tem izkazu\$ 58.15
V izkazu dne 15. julija 580.30

Skupaj do 28. julija\$638.45

BROOKWOOD-DELAVSKA ŠOLA.

Piše Tony Garden.

Ustanovitev delavske šole, pod imenom "Brookwood Worker's College", poleg Katonah, N. Y., je za delavsko gibanje v Ameriki jako velikega in dalekosežnega pomena. Brookwoodska delavska šola je prva ustanova te vrste v Ameriki, katere namen je služiti delavskemu gibanju in katere cilj je, "vso moč delavskemu razredu."

Zanimanje za to šolo od strani organiziranega ameriškega delavstva je v splošnem razveseljivo. Temu je v gotovi meri pripisati to, da se je napredno organizirano delavstvo v zadnjih par letih začelo v splošnem jako zanimati za delo na izobraževalnem polju, namreč za svojo izobrazbo. V kratki dobi par let si je delavstvo, stremeye po boljši družbi, ustanovilo več večernih šol v raznih krajih Amerike, v katerih proučuje svoje probleme v večji ali manji meri. Najbolj aktivni organizaciji na tem polju sta Amalgamated Clothing Workers in International Ladies Garment Workers. Svojo aktivnost vršita največ na vzhodni obali, kjer sta gospodarsko koncentrirani. Poleg teh dveh organizacij so na tem polju aktivne tudi nekatere bolj progresivne centralne organizacije širom Združenih držav. Posebno na pacifični obali, kjer je organizirano delavstvo najnaprednejše, kot naprimer v Seattle, Wash., (V mislih imam strokovno organizirano delavstvo.)

Poleg tega, da je toraj več delavskih šol starejših kot je Brookwood, o katerem bom spodaj poročal, se kljub temu ta šola pred vsem temeljito loči od ostalih delavskih institucij.

Prva razlika je v tem, da je Brookwood rezidenčna šola, kjer so učenci stalno nastanjeni za časa šolskega leta ter dnevno obiskujejo šolo in ne samo ob par večerih v tednu. Druga razlika je ta, da je Brookwood, smelo rečeno, tehnično-znanstvena delavska šola, katere podlaga je, proučevanje delavskih problemov, sedanjih, preteklih in bodočih, z znanstvenega stališča, in propagandističnega ali teoretičnega značaja, kot so ostale. In tretjič, Brookwood nima lokalnega ali provincijalnega karakterja, ker njegova vizija obsega delavsko gibanje v celoti.

Vsaka institucija, katerekoli vrste, ki je vpostavljena in vzdrževana po kateremukoli razredu ali njegovi frakciji, služi tudi njegovim interesom, v prvi vrsti toliko časa, dokler je pod njegovo kontrolo. In to je absolutna resnica.

Banke služijo v prvi vrsti bankirjem. Njihov motiv je, da redno prejemajo mastne dividende. Služiti industriji ter ljudskim interesom v splošnem, ni njihov namen. Njihov namen je, da dosledno služijo njihovim sebičnim interesom.

Ravno tako je s šolstvom. Šolske institucije danes ne služijo splošnim interesom, kot bi po fundamentalnem principu in teoriji morale. Tudi v preteklosti niso, ker zgodovina ne pozna nerazredne človeške družbe. Toliko večje je ta resnica danes. Komercializem se ne nahaja samo na bankah ter v izmenjevalnicah, temveč je dobil tudi šolstvo pod popolno kontrolo; brez razlike o vrstah šolskih institucij ter brez razlike nominalne kontrole istih. Razne verske sekte in denominacije kontrolirajo brezštevilne šolske institucije, bodsi v katerikoli državi ali kontinentu. Vse pa služijo kapitalizmu, brez razlike, s pasjo zvestobo. Njih namen je vzgojiti zveste in poslušne—udane hlapce staremu družabnemu redu.

V državnih šolskih institucijah niso nič boljše razmere. Služijo ravno istim interesom in imajo sličen namen, kot gori omenjene verske sekte. Namen države je, vzgojiti sto procentne patrijote, da jih, kadar odrastejo, pošlje v človeško klanico, boriti se za demokracijo, za domovino ali pa proti delavstvu, kadar je v boju za izboljšanje svojega položaja. Mladini se vtepa v glavo sto procentizem, namesto da bi bila prosta vsakega vpliva, ki ne stremi po znanstvu, s tem, da se namenoma in sistematično vzbuja in stimulira v nji drhalski instinkt, kateri je globoko vkoreninjen v človeku, ker je podedovan in je toraj last in hiba človeštva, in kateremu vplivu se je težko iztrgati. V to svrhu pa najbolje služi vihtenje narodne zastave, ki je premnogokrat le krinka, za katero se skrivajo uma-

zani, nizki in sebični interesi. Moško mladino v sebnio po zadnji vojni z mrzlično hitrico poučajo sukanju orožja in vojaški disciplini. V splošnem po vseh šolskih institucijah militarizem takorek zabolizira bodočim državljanom, kot nekdanj v Ameriki ali Nemčiji, na en ali na drug način.

O srednjih ali višjih šolah, ki so navidezno bolj večjega vpliva denarne oligarhije ali v realnosti pod njeno popolno kontrolo, ni vredno govoriti, kot o institucijah znanja in izobrazbe. Tukaj je komercializem najbolj aktiven.

Mnenje mnogih prominentnih znanstvenikov in edukatorjev je, da je današnji položaj šolstva takorek koč popolnoma brezupen, ker je prostituiran po komercializmu in militarizmu; ker da motivi in metode šolskih institucij ne funkcionirajo v direkciji, ki bi morale, za dosego zdrave duševne družbe.

Po nepristranskem opazovanju današnjih šolskih institucij dobi oster opazovalec le en zaključek ali je, da je današnje šolstvo kot institucija intelektualni bankrot, ker je v splošnem popolnoma podleglo razni in cinčni propagandi, katere stremi katarizacijo le za povzdigo kapitalističnih interesov in za perpetuiranje današnjega družabnega reda.

Delavstvu polagoma ležejo mrene raz oči, terbo in bolj spoznava kritični položaj, ne samo na tem polju, temveč v splošnem.

Napredek je v splošnem počasen; velikokrat je sleden, in le v redkih slučajih v zgodovini je šel do koma. In v vsakem takem slučaju je bil narejen ali v napredek le kot posledica večje družabne kalamitete, ter je stal družbo velikih materialnih in človeških žrtev. V interesu človeške družbe je, da spreminjamo, ako je mogoče, obliko svoje gospodarske forme na nejšim potom, kot jo je pa v preteklosti. Mogoča je v to smer vodi potom večjega razvoja zdrave izobrazbe in rabljenja razuma in ne instinkta, za katerega dolgo je pa predpogoj učenje in spoznavanje.

Delavstvo je v današnji družbi najštevilnejši navečji faktor. Toraj je največ prizadeto, ne samo v sili dnevno breme življenja, ampak tudi pri družabnih večjih ali manjših izpremembah, bodisi na boljše ali slabšo stran.

Potreba delavstva je za permanentno dosego boljšega življenja, ki ga pa zamore doseči le potom izboljšit izpremembe sedanjega družabnega reda v boljše znanstveno študiranje družabnih problemov kot zeta, brez vsakega tabu in širokega znanja zgodovine, ki je zrcalo preteklosti in slika prešnjih družb in njihov bojev, njih posledice, ter njih dobre in slabe strani.

Promovitelji brookwoodske delavske šole, oboroženi s širokim duševnim obzorjem in plemenite človeške vizije, uvidevajoč kritični položaj delavstva, duševni in ekonomični, so šli na delo ter ustanovili Brookwood. Polni prepričanja, da leži takojšna kakor tudi altimtno izboljšanje ekonomskega položaja delavstva v družbi v predpogoj duševnega preporoda in ponovga na najširši stopnji; da je za to dosego delavstvu potrebno najširšega poznavanja faktov in problemov s katerimi je delavstvo obdano in preko katerih je mogoče iti z ignoranco; ter nadalje, da višje šolske institucije ne nudijo delavstvu potrebnega znanja za študiranje faktov in njihovih problemov, so prišli do zaključka, da delavstvo potrebuje svoje šole, kateri bo odgovarjala njih potrebam. In to je glavni faktor, ki je igral največjo vlogo pri realiziranju brookwoodske šole.

Priprave za ustanovitev Brookwooda so se trih lanskio pomlad in poletje in dne šestega oktobra, 1921, je bila njega otvoritev. Ljudje, ki imajo zadržano ustanovitev te šole, so aktivni člani delavskega gibanja.

Brookwood leži, kakor že zgoraj omenjeno, poleg Katonah, N. Y., približno dvainštirideset milj severno od mesta New York. Razprostira se na gorodnem zemljišču, obsegajoč triinpetdeset akrov sveta. Leži na prijaznem griču, ter se ponosno ozira po svojih sednjih gričih, kateri so kras Westchester countyja. Bivanje v Brookwoodu je v resnici krasno, že po sam naravni legi, in okolica je kakor nalašč ustvarjena za resno študiranje.

Zadnje leto se je vpisalo dvaindvajset učenov obojega spola, (za več ni bilo prostora), različnih u-

mati. Naprimer Amerikanci, dva Slovenca, in po en od češke, slovaške, poljske, hrvaške, švedske, danske, irske in ostali od židovske narodnosti. Vse ti so člani strokovne organizacije ter streme k izpremembi današnjega ekonomskega sistema.

Organizacija Brookwooda kot celote (community) stoji na najširši demokratični podlagi, in samostojno, ne samo v teoriji, ampak v popolnem realiziranju. Deli se takorekoč v tri avtonomne skupine. Prva skupina iz študentov, ki imajo svoje mesečne seje, na katerih rešujejo svoja vprašanja kot posebna skupina. Druga skupina sestoji iz članov fakultete, ki rešuje probleme in se snide, kadar je to potrebno. In tretja skupina pa sestoji iz skupnih članov šole (community), ki rešuje vse probleme celote ali pa posameznih skupin na rednih ali izrednih sejah. Vsaka posamezna oseba ima enake pravice in enake dolžnosti.

Druga zanimivost v ti šoli je, da ima vsaka oseba možnost opravljati poleg duševnega dela tudi ročno delo. To dve uri na dan in pet dni v tednu. V tem delu ni izveza nobena zdrava oseba. Bodisi študent ali profesor, vsak ima enake dolžnosti in enake odgovornosti. Dela je tudi za vse dovolj. Nekaj oseb opravlja duševna kuhinjska dela, drugi pa opravljajo zunanja dela na šolskem posestvu in po vsaki jedi pa pomivajo posode "črepinje". Hišna dela smo se privadili delati sami. Metla žvižga iz kota v kot, kuhavnica se suče kot mlatičevi cepi kadar mlatič "repetira." Če pomivamo, da na vse strani voda škropi in po koncu gleda, kadar konča, kot bi vzel "shower bath" in obleki.

Fizično delo, združeno z dolžnostjo in odgovornostjo, je za vse tukajšnje stanovalce infinitely velikega pomena. Namesto da bi igrali športne igre, kot je navada po vseh šolskih institucijah, se tukaj opravlja produktivno delo in se pri tem dobi telesno vajo, ki je gotovi meri potrebna za ljudi pri učenju. Ni najmanj važnosti za tukajšnje osebe da opravljajo produktivna dela in imajo s tem potrebno fizično gibanje; kar je tudi, ker se z opravljanjem ročnega dela, razmerami kot so tukaj, človek uči—in veliko uči. Uči se spoznavati važnosti ročnega dela za družbo in spoštovanja do njega, kar obojega manjka pri vseh ali pri odraslih dijakih. Naravno je, da ljudje, ki opravljajo ročnega dela, če ravno so ga kedaj opravljali, ga mrze in se ga boje opravljati.

Drugič, dijaki ali profesor se pri opravljanju fizičnega dela, pod enakimi razmerami in enakimi pogoji, prvi vrsti uči spoznavati samega sebe in svoje sposobnosti, ter nangnjenje posameznika do kooperacije, kateri bo morala sloneti bodoča družba. Poti iz individualizma v drugega ni, ker je samo en individualizem. Ravnotako ni poti, ki bi držala iz individualizma — individualističnega-anarhističnega reda v drugega, slončnega na enakih principih in motivih, ter položaj kaj izpremenila.

Navadno tolmačenje o pomenu šolanja je ne samo za srednjim slojem, ampak tudi med delavskim slojem posebno med boljše situiranimi stariši, ki so morda dobrega mišljenja ter napredni, — da jim ne bo treba trdo delati in bo s tem pripomogel do večjega blaginje. Ideja je lepa in plemenita. Ali vse take so "preconceived notions" le redkoma postane resnica in kri. So kakor mehurčki v zraku in ko veš, jih ni nikjer.

Ker pomen o šolanju nima prave vrednote in ker te institucije niso to, kar bi morale biti, tudi reči se more biti drugačen.

Brookwoodska delavska šola je institucija, ki je danes najbližja visokim idejam prave in resnične družbe. Ker je institucija še mlada, ima naravno gotovo limitacije, preko katerih ni mogoče kar skočiti. V svojem razvoju je upati, da bo tudi to premostila. Celoten šolski tečaj Brookwooda traja dve leti in prvi leti v prvo in drugo leto. Ker bo čitatelje mogoče zanimati, kaksi predmeti se v ti šoli poučujejo, naj po kratkem obris o njih.

Predmeti, ki se poučujejo prvo leto, sestoje—Kako učiti; kratek in praktičen predmet o pomenu in delu Brookwooda. Nadalje, kako delujejo človeški možgani, kako jemati notice, ter kako se učiti iz knjig itd. in angleškega jezika—učenje v govoru in pisavi in procesih, ki delujejo na razvoj mišljenja. Nadalje,

študiranje literarnih del modernih pisateljev, vključno biografij delavskih voditeljev; parlamentarne postave; učenje slovnice, itd. Zgodovina civilizacije—teorija o postanku sveta in življenja; razvoj in življenje človeških bitij, ter postanek družbe; razvoj in organiziranje človeških institucij, človeških bojev; razvoj industrijalizma in kapitalizma na kontinentalni Evropi, v Angliji in Ameriki; razvoj socialnega, ekonomskega in političnega sistema do današnjega dne, študiranje socialnih problemov, naravnih zakladov, ljudstva, živčnega v Združenih državah, produkcije in distribucije, financ; nadalje konkretnih problemov, kakor nezaposlenosti, otroškega dela, monopolizacije, potrata, itd.

Predmeti drugega leta so: Socialni problemi—nadaljevanje socialnih problemov iz prejšnjega leta, analiza sedanjega ekonomskega, socialnega in političnega sistema ter solucij, predlaganih po anarhistih, komunistih, socialistih, kooperatorjih, inženirjih, ter po raznih šolah ekonomistov, itd. Vlada—delovanje zvezne, državne in municipalnih vlad: Zgodovina delavskega gibanja v Ameriki, ter pregled gibanj agrikulturnih in industrijalnih delavcev po drugih državah. Socialna psihologija, vključno s psihologijo o biologiji, fiziologiji ter splošni psihologiji. Delavska organizacija, problemi in taktika, vključno s detaljnimi študijami o organiziranju delavcev v raznih industrijah, vodenje štrajkov, vpravljanje strokovnih organizacij, kakor tudi študiranje večjih strateških problemov, pred katerimi se delavstvo nahaja, itd. Statistika—knjigovodstvo, pregledi (surveys), preiskavo (research), itd. Delavska izobrazba. — Delavsko in farmersko časnikarstvo.

To je kratek opis šolskega reda, ki ga nudi Brookwood. Iz tega je razvidno, da Brookwood ne stremi po tradicionalni ali "visoki" "high brow" izobrazbi. Namen te šole je, "izobraziti delavce iz delavskih vrst, za delo v delavskih vrstah." In radi tega našla je Brookwood velikega in dalekosežnega pomena za delavsko gibanje v Ameriki ter indirektno za splošno delavsko gibanje po svetu.

Naj spregovorim še par besedi o vzdrževanju Brookwooda. Kot navadno, je vsaka napredna delavska ustanova, katera stremi po izpremembi sedanjega gospodarskega reda, vedno v velikih stiskah za svoj obstoj, tako tudi Brookwood ni izvzet iz postojecnega a žalostnega fakta za delavstvo, a sedaj, ker so slabe delavske razmere v deželi, se Brookwood skuša financirati s tem, da trka na vrata raznih simpatičarjev naprednega delavskega gibanja, ki imajo kaj več "evenka." Kadar se bo pa delavstvo nahajalo v boljšem finančnem položaju kot je sedaj, se bo Brookwood obrnil na napredno organizirano delavstvo za finančno pomoč in za svoj obstoj. Do te podpore je opravičen, ker je namen Brookwooda služiti delavstvu in biti vzdrževan po delavstvu. In dolžnost vsega naprednega delavstva je, zgrniti se okrog Brookwooda, ki je njegova institucija, ter mu dati finančno in moralno pomoč.

Agitatorji na delu.

Frances A. Tauchar, Cleveland, O.	26
Charles Pogorelec, Penna.	27
Cleveland, O.: Lovrene Gorjup	12
Sheboygan, Wis.: J. Miklich	1
Cleveland, O.: F. Mack	1
Browder, Ky.: J. Lampe	1
Ely, Minn.: Jos. Mavetz	1
Cleveland, O.: Jos. Kodrich	2

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruha je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč."

Gibanje akcije za brisanje Proletarčevega dolga.

V sledečem objavljamo še nekaj pisem, ki so dospela upravi "Proletarca" v pogledu akcije za brisanje Proletarčevega dolga in izkaz prispevkov, ki so bili poslani do 28. julija.

Sodrug Jos. Mantony, iz Detroita, Mich., piše: "Cenjeni sodrugi: Priloženo pošiljam ček za \$10.00 v fond štiristoterih. Res, treba se je znebiti one more v tiskarni. Če bi se naši zavednejši delavci le malo bolj poglabili v dejstvo, kolike vrednosti je zanje "Proletarec", z duševnega in gmotnega stališča, pa bi gotovo skrbeli, da bi ne imel list ne le nobenega dolga v tiskarni, ampak povrh svojo tiskarno in svoj dom. Premisliti bi morali, da v hišo, kamor zahaja "Proletarec", nimajo dostopa fehtaši za razne poneumnjevalne zavode, kakor za farovže, cerkve — pa tudi agentje posvetnih reči kot za delnice različnih zlatih rudnikov, oljnih vrelcev, lurske vode, johančine krvi itd. Na ta način varuje Proletarec naše delavce duševne teme in gmotne škode, ki jo drugim tako lahko usilijo mračnjaški agentje vse sorte. Vaš za razredno zavednost, Joseph Mantony."

Sodrug Fran Cesen iz Clevelanda, Ohio, piše: "Cenjeni! Priloženo dobite nakaznico za \$5 kot prispevek rešilnemu bataljonu. Priznati je treba, da bi izguba "Proletarca" zelo zadela jugoslovansko delavsko gibanje v Ameriki v veliko veselje nasprotnikom delavskega razreda. Umerjen ton njegovega čtiva in legalna taktika, ki jo ima za temelj njegovega razlaganja o dosegi nove človeške družbe, nam je porok, da se bo list vzdržal na površju vključno naporom "čistih", da ga uničijo. Pozdravi Frank Cesen."

Sodrug Mike Klenovšek iz Atlasburga, Pa., piše: Cenjeno upravnništvo Proletarca: "Oprostite, ker se nisem toliko časa odzval vašemu apelu. Bojim se, da bom najzadnji pri bataljonu. (O, ne boste ne! Op. upr.) Sicer se pa ni čuditi temu, ker sem že precej v letih. Stare ljudi zapuščajo moči — to se pravi v tem slučaju sredstva — za to pa ne morem dohajati drugih, ki so v teh rečeh bolj podkovani kakor sem jaz. Toda prihajam vendar... Tukaj vam pošiljam \$7.50, katere razdelite takole: \$5 v fond bataljona za brisanje Proletarčevega dolga, \$2.50 pa za poravnanje naročnine za bodoče leto.

Naj še omenim, da se je bil oglasil pri meni vaš potovalni zastopnik sodr. Charles Pogorelec. Lahko mi verjamete, da me je njegov obisk zelo razveselil. Le žal, da mu pri tisti priliki nisem mogel postreči z drugim kakor z lepo besedo. Prosim ga torej, da mi za to ne zameri. O pride v drugič naokrog, upam, da me ne bo lomil tako ta finančni krč, kot me je ravno takrat. Mnogo uspeha vam želeč pri agitaciji tega fonda, vas pozdravljam, Mike Klenovšek."

Poslali so svote do 28. julija v ta fond sledeči:

Illinois:

Alesh Frank, Chicago	\$ 5.00
Besjak Frank, Springfield	5.00
Kobal Andrej, Chicago	5.00
Maslach Geo., Chicago	8.00
Podlipec Frank, Cicero	2.00
Pogorelec Charles, Penna. (K. 211)	10.00
Tauchar F. S., Chicago	5.00
Zajbert Martin, Springfield	2.50

Idaho:

Painich Louis, Pionerville	5.00
----------------------------	------

Kansas:

Soc. klub št. 157 J. S. Z.	5.00
----------------------------	------

Michigan:

Joseph Mantony, Detroit	10.00
-------------------------	-------

Minnesota:

Martz Max, Buhl	5.00
Teran John, Ely	5.00

New York:

Petavs Frank, Lovers Leap, Little Falls	5.00
---	------

Ohio:

Bajec Ernest, Cleveland	
Cesen Frank, Cleveland	
Fatur John, Cleveland	
Petek Joe	
Gorjup Lovrenc, Cleveland	
Slanovec Max, Collinwood	

Pennsylvania:

Klenovšek Mike, Atlasburg	
Vidrich Andrej, Johnstown	
Jugoslov. soc. klub št. 69, Herminie	

Wisconsin:

Faletich Frank, Milwaukee	
Shabus John, Milwaukee	

Wyoming:

Dolinar John, Rock Springs	
----------------------------	-------

Skupaj v tem izkazu \$12.00

V izkazu 8. julija \$1.00

Skupaj do 28. julija \$13.00

Manjka še do 100 odstotnega odziva \$1.00

Kulturni vestnik.

"Kres".

Deveta-deseta številka revije "Kres" (izšla meseca junija) ima sledečo vsebino:

Leposlovni del. Proza: A. Cerkvenik: V verigi. F. M. Dostojevski: Veliki inkvizitor; Zachar — 3. del; Pravljica iz vzhoda; A. Cerkvenik: Prostitutka; Pesmi: Vida Tauferjeva: V borbi za obstanek; ob kresu; Tone Seliškar: Temnordeča potonika; Sopot: Zbija vas; Pogreb, Poučni del: R. Golouh: Miti socializma, Platon. — Vestnik: Telovadba. Šport. Vestnik "Svobode". Zenski vestnik. Otroški vestnik. Župn. pot: Slike: Karel Marks; Avgust Bebel; Trup od lakote umrlih ruskih otročičev; Pevski zbor "Svoboda" v Mariboru.

Slovenskim delavcem v Zedinjenih državah je novno priporočamo, naj pridno segajo po tej reviji. Posamezni iztisi se dobe pri Proletarcu. Gori imamo na številka stane 25c iztis.

"Zdravje".

revija za pouk o zdravju in boleznih. Zadnje dve številki "Zdravja" imate sledečo vsebino:

"Stanovanje in zdravje. — Alkohol in zdravje. — Kako naj se Beograd preskribi z zdravim vodo. Dieta pri bolnikih s srčno napako. — Vrga. — Kratki zdravstveni pouki. — Zdravstveni vesti. — Doka M. Stanojevič. — O milu. — Higiena na kmetih. — Zmernost. — Počitniške kolonije in boj zoper tuberkulozo. — Dedni vpliv alkoholizma. — Podedovanost dolgotrajnosti življenja. — Smrt ušem. — Pasteurjevo delo in delovanje. — Prijavljanje tuberkuloznih bolnikov. — O toplomeru. — Dieta (način prehrane) za one, ki so bolni na želodecu. — Kako se nareja topla toplota. — Iz dobrih knjig in listov. — Prijatelj knjig o zdravju."

V Proletarčevi književni zalogi dobite vse številke "Zdravja" letnika 1921, kakor tudi dve številki, ki so izšle v tem letu.

Razne knjige.

Upravnništvo "Proletarca" skrbi za nabiranje raznih slovenskih knjig, ki jih nudi v nakup našim rojakom v Ameriki po najnižjih mogočih cenah. Z vsakim teden smo prejeli iz Ljubljane po večje število vodov sledečih knjig, izmed katerih so ene izšle pred leti, toda njihova literarna vrednost je taka, ki jih priporočamo v naročitev vsem ljubiteljem duhovne čitave.

"Tri povesti Levo Tolstoja." — "Povesti Maksima Gorkoga." — "Iz spominov mladeniča," roman, opus

F. M. Dostojevski, iz ruščine prevel R. K. — "Taras Ščepka", povest, spisal N. Gogolj, iz ruščine prevedel Vladimir Levstik. — "Jakoba Aleševca izbrani spisi", I, II in III. zvezek. Kobzar — izbrane pesmi Tarasa Ščepka z zgodovinskim pregledom Ukrajine. — Razna leha smo prejeli še nekaj drugih knjig, ki bodo označene v seznamu cenika knjig v prihodnji izdaji Proletarca.

Svetovna zaloga zlata.

Vrednost vsega zlata na svetu se ceni na \$9.000.000.000. Od tega se ga nahaja okoli tretjino v Zedinjenih državah. Seveda ni to absolutno vse zlato, kar ga ima na svetu, kajti mnogo ga je v raznih zlatih izdelkih. Najbolj vso to je v prvi vrsti zapopadana le tista količina zlata, ki se ga rabi za kovanje zlatega denarja.

Med vojno so morale razne Evropske države, posebno centralne sile, plačevati svoja naročila v inostranstvu z zlatom. Na ta način je prišlo velike množice zlata v ameriške blagajne. Ljudstvo sicer tega ni posebno čutilo, sedaj pa morajo milijoni kljub ogromnim zalogam zlata trpeti pomanjkanje, kajti zlato ni njegova posest in si raditega ne more z njim kupovati potrebščin.

Rusija, ki je imela pred vojno veliko zlata, je sedaj svojo zalogo skoro izčrpala. Nekaj so ga odnesli zaristi, nekaj kontrarevolucionarni generali, z drugim pa je sovjetska vlada kupovala potrebščine potem, ko je bila blokada odpravljena. Sedaj išče kreditov v tujih deželah, za katere ponuja koncesije. Ruska izvozna trgovina je v sedanjih razmerah neznatna in se ne more opomogla še dolgo časa, kajti najprvo je treba stabilizirati rusko gospodarstvo in reorganizirati industrijo. Pred vsem je za Rusijo najnujnejša rekonstrukcija transportnih sredstev. Železnice, kakor vodna pot, so v slabem stanju in vzelo bo v normalnih razmerah več let, da se izboljšajo.

Zmaga zavednih socialistov ali zmaga nezavedne mase? — to je vprašanje, ki zahteva odgovor. Za zmago socializma je treba zavednih socialistov. Zato je treba iz nezavednega ljudstva napraviti zavedne socialiste. Zmaga nezavedne mase ne pomeni ničesar drugega kakor zmago republikancev in demokratov.

ALI VAM JE S TO ŠTEVILKO NAROČNINA POTEKLA?

Pričujoča številka Proletarca je 777.

Če je številka poleg vašega naslova manjša kot 777, je to znamenje, da vam je naročnina potekla. Ponovite jo takoj, ali pa sporočite, da jo poravnate pazneje, sicer se vam list ustavi. Zlasti velja to za naročnike v tistih naselbinah, v katerih Proletarec nima zastopnika.

Poštni zakon zahteva, da je naročnina poravnana; istotako hočejo svoje tiskarna in drugi upniki. Ne čakajte, da vas upravništvo opominja s posebnim pismom. Ti opomini morajo za en čas izostati. Prvič stanejo denar, drugič pa vzamejo čas, ki je odločen za druga dela. Prosimo, uvažujte to!

UPRAVA PROLETARCA.

JUGOSLOVANSKA SOCIALISTIČNA ZVEZA

SOCIALISTIČNE STRANKE V AMERIKI.
220 SO. ASHLAND BLVD., CHICAGO, ILL.

TAJNISTVO.

Tajnik-prevajalec: Frank Petrich, 220 S. Ashland Blvd., Chicago, Ill.

EKSEKUTIVA.

Frank Aleš, Mary Aucin, V. Cainkar, Philip Godina, F. Zajec, S. Bojanović, G. Maslač, Miloje V. Lučić in Mitar Sekulić.

NADZORNI ODBOR.

F. S. Tauchar, Frank Udovich, M. Dimić in S. Cakić.

Vsa pisma tikajoča se Jugoslovanske socialistične zveze, je naslavljalati na tajništvo JSZ.

Redne seje eksekutive JSZ. se vrše vsaki četrti petek v mesecu, izredne po potrebi.

ODBOR SLOVENSKE SEKCIJE.

Philip Godina, tajnik; V. Cainkar, blagajnik; F. Zajec, zapisnikar. Frank Aleš in Mary Aucin.

Nadzorni odsek slovenske sekcije: Frank Gottlicher in Mary Udovich.

Organizator: Chas. Pogorelec.

ODBOR SRBSKE SEKCIJE.

Miloje V. Lučić, tajnik. Odborniki: Sava Bojanović, G. Maslač in Mitar Sekulić.

PROLETAREC,

glasilo in last slovenske sekcije Jugoslovanske Socialistične Zveze.

Upravni odbor Proletarca: Joško Oven, predsednik; Frank Aleš, tajnik; Frank Gottlicher, blagajnik; F. S. Tauchar in F. Udovich, nadzornika.

Urednik: Frank Zajec.

Upravnik: Chas. Pogorelec.

T. č. upravnik: Frank Petrich.

Vsa pisma, tikajoča se Proletarca, naslavlajte na naslov Proletarca.

Opomba. — Uredništvo Proletarca sprejme odgovornost le za tiste članke, priobčene v listu, ki so spisani v uredništvu. Za članke in dopise, ki jih pošiljajo sotrudniki, so odgovorni prispevatelji. Uredništvo sprejme zanje le toliko odgovornosti, kolikor zahteva zakon.

VAŽNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ, zboruje VSAKO TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dvarani društva Frostomislec, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

V SENCI KOŠATEGA STAREGA DREVJA.

V vročem poletju vsakdo rad sedi v senci košatega starega drevja. Ali le malo ljudi pomisli, koliko brige je treba človeku, da varje zdravje dreves pred boleznijo in razpadanjem. Sovražne žuželke jih napadajo, bolezen in razpadanje deluje iz zasede, in bolehnata drevesa, če zanemarjana, umro prezgodaj. Taka je tudi z ljudmi. Trdno zdravje in visoka starost zahtevata nepretrgano skrb za želodec in črevesje, in ključ za večino zdravniških ugank je tisto, kar odpira drob. Trinerjevo grenko vino je zdravilo, ki ohranja drob odprt, pomaga prebavi in pospešuje dobro slast; zato postavlja cel človeški stroj v popolno stanje, da se zoperstavlja številnim boleznim, ki ga utegnejo napasti. Mr. John Skrdla piše iz Wilber, Neb.: Trinerjevo zdravilo so zanesljiva, posebno pa še Trinerjevo grenko vino, ki mi pomaga vselej in ki mora biti v mojem domu vedno pri rokah. Vsakomur priporočam Trinerjevo zdravilo." Stopite še nocoj k svojemu lekarnarju ali trgovcu z zdravili ter si ga kupite eno steklenico!

CENIK KNJIG.

(Za cenik drugih knjig glej zadnjo stran platnic.)

JIMMIE HIGGINS, spisal Upton Sinclair, poslovenil Ivan Molek, 481 strani, tjeno vezana v platno	1.00
SLOVENSKO-ANGLEŠKA SLOVNICA, izdala in založila Književna matica SNPJ., 364 strani, vezana v platno	2.00
SOCIALIZEM IN VERA, spisal Zvonimir Bernot, 128 strani, mehko vezana 50c, trdo vezana	.65
RDEČI PILOT, mesečnik prevratne mladine za duhovno revolucijo, izhaja v Ljubljani, trije iztisi skupaj	.10

ZA CARLINVILLE, ILL.

Somišljenikom v Carlinvillu naznanjam, da se vrše seje reorganiziranega socialističnega kluba št. 213, J. S. Z., vsako tretjo nedeljo v mesecu v unijski dvorani. Tem potom vabim vse delavce v naselbini, da se udeležijo teh sej in pristopijo h klubu. To je edini način, da pokažete delavsko solidarnost in zavest proti kapitalističnemu sistemu, ki nas zaslužuje. Seje kluba bodo vedno predpoldne.

Z delavskim pozdravom Jos. Korsic, tajnik.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ., se vrše vsako prvo in tretjo soboto v mesecu v klubovih prostorih na 1432 Ferry Ave. E. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — Organizator.

NAZNANILO.

GIRARD, O. — Seja jugoslovanskega socialističnega kluba št. 222, J. S. Z. se vrši vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v Slovenskem domu v Girardu. — Rojaki delavci, pristopite k naši organizaciji in postanite bojevniki za delavsko stvar v stah socialistične stranke. — Frank Kramar, organizator.

Edini

Jugoslovanski pogrebnik in balzamovalec

Za tiste, ki nimajo doma prostora za postavljanje mrtvaških odrov, imamo urejeno posebno kapelo.

Na razpolago kočije in avtomobili ob vsakem času.

JOSIP PAVLAK

1814 So. Throop St., Chicago, Ill.

Telefon Canal 5903.

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto, \$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street, MILWAUKEE, WIS.

SEVEROVA ZDRAVILA VZDRŽUJEJO ZDRAVJE V DRUŽINAH.

Onemogle, nervozne ženske

bodo gotovo dobile uspešno odpomoč kadar uživajo

SEVERA'S REGULATOR

Tonika za ženske

Premaga bolečine, popravi neredne funkcije, pomaga naravi okrepčati oslabele ženske organe in jim povrne normalne razmere.

CENA \$1.25

Vprašajte v lekarnah.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih oblek, izdelanih po najmodernejšem kroju. Cene nizke.

SLOVENSKA BANKA

Zakrajšek & Češark

70 — 9th Ave.,
New York City

pošilja denar v stari kraj hitro, zanesljivo in po nizkih cenah,

prodaja vozne listke za vse važne prekomorske linije, in

opravlja vse druge posle, ki so v zvezi s starim krajem.

Postrežba točna in solidna.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.